

**Οδηγός υποδοχής
και ένταξης
μαθητών και μαθητριών με
μεταναστευτική βιογραφία
σε σχολεία
Μέσης Εκπαίδευσης
της Κύπρου**

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Προϊστάμενη Τομέα Επιμόρφωσης Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΣΥΓΓΡΑΦΗ – ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μαρία Πιτζιολή

Φιλόλογος, Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Δρ Ειρήνη Ροδοσθένους

Επιθεωρήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων, Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Προϊστάμενη Τομέα Επιμόρφωσης Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ

Για τους σκοπούς της παρούσας έκδοσης, έχουν κατατεθεί ιδέες, εισηγήσεις και δράσεις που πραγματοποιούνται ήδη σε σχολεία από τους/τις φιλόλογους που συμμετείχαν στο «Δίκτυο σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης όπου διδάσκεται η Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα», μια διαδικτυακή πλατφόρμα επικοινωνίας όλων των φιλόλογων που διδάσκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία τη σχολική χρονιά 2019-2020.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Χρύσης Σιαμμάς

Λειτουργός Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΚΔΟΣΗ 2020

Εκτύπωση: Theopress

© ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΥΠΡΟΥ

ISBN: 978-9963-0-9203-1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	7
1. Υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο – Προϋποθέσεις	10
1.1 Αξιοποίηση υφιστάμενων δομών της λειτουργίας των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης	
1.1.1 Επιτροπή υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ	14
1.1.2 Παιδαγωγική Ομάδα	15
1.1.3 Βοηθός Διευθυντής/Διευθύντρια Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ	16
1.1.4 Υπεύθυνος/η Τμήματος ΜΜΕΒ	18
1.2 Αξιοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας των εκπαιδευτικών – Καλές πρακτικές συνεργασίας	21
1.2.1 Ο/Η φιλόλογος που διδάσκει τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα	21
1.2.2 Οι διδάσκοντες/ουσες μαθήματα γνωστικού αντικειμένου	23
1.2.3 Καλές πρακτικές συνεργασίας	25
2. Απαραίτητες ενέργειες για την υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία	27
2.1 Σε επίπεδο σχολείου	
2.1.1 Προσαρμογή του ωρολόγιου προγράμματος του σχολείου	27
2.1.2 Έντυπα και ανακοινώσεις μεταφρασμένα σε μητρικές γλώσσες των ΜΜΕΒ	28
2.1.3 Συναντήσεις με γονείς/κηδεμόνες	28
2.1.4 Συλλογή πληροφοριών για τους/τις ΜΜΕΒ	31
2.2 Σε επίπεδο εκπαιδευτικού	
2.2.1 Εποπτικοποίηση	33
2.2.2 Ειδική Αίθουσα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας	34
2.2.3 Διάγνωση δεξιοτήτων του/της ΜΜΕΒ μέσω της μητρικής γλώσσας	36
2.2.4 Δεύτερος εκπαιδευτικός στην τάξη	36

3. Ενέργειες που ενισχύουν την ολιστική προσέγγιση για την υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία	37
3.1 Ένταξη του σχολείου στο Πρόγραμμα Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης των εκπαιδευτικών	37
3.2 Συμμετοχή του σχολείου στο Δίκτυο για υποστήριξη της εφαρμογής της αντιρατσιστικής πολιτικής του ΥΠΠΑΝ «Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού & Οδηγός Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών»	38
3.3 Ανάπτυξη δράσεων για ενδυνάμωση του ρόλου των γονέων/κηδεμόνων – εμπλοκή και συμμετοχή της οικογένειας στο σχολείο	39
3.4 Συμμετοχή μαθητών και μαθητριών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης σε διαγωνισμούς	40
3.5 Εμπλοκή των ΜΜΕΒ σε σχολικές εκδηλώσεις και άλλες δραστηριότητες μάθησης	42
Επίλογος	50
Βιβλιογραφικές αναφορές	52
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
1. Διαπολιτισμική γευστική συνάντηση - Γυμνάσιο Νεάπολης Λεμεσού	54
2. Επιτραπέζιο παιχνίδι με ζάρια «Ανθρώποις: όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί» - Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου	56
3. Συμμετοχή σε θεατρική παράσταση - Λύκειο Παλουριώτισσας	58

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Τα νέα δεδομένα ως προς τη σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού που έχουν διαμορφωθεί στην Κύπρο, ειδικά τα τελευταία χρόνια, λόγω της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και της κατάστασης στη Μέση Ανατολή και σε αφρικανικές χώρες, έχουν ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση ποικίλου γλωσσικού και πολιτισμικού κεφαλαίου στις κυπριακές σχολικές τάξεις. Ταυτόχρονα έχουν οδηγήσει στη δημιουργία αναγκών ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών και αναπλαισίωσης του έργου του σχολείου.

Η λειτουργία Διατμηματικής Επιτροπής στο Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολογίας για την ένταξη μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, η σύνταξη σχετικού Κειμένου Πολιτικής και η δημιουργία και εφαρμογή σχεδίου δράσης με τη συνεργασία των Διευθύνσεων Εκπαίδευσης και του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, διαμόρφωσαν το πλαίσιο μέσα στο οποίο προωθούνται οι προτεραιότητες για την εκπαίδευση των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στην Κύπρο:

- συλλογή και ανάλυση δεδομένων σχετικά με τις ανάγκες των μαθητών/τριών με μεταναστευτική βιογραφία
- υποδοχή των νεοαφιχθέντων/θεισών μαθητών/μαθητριών
- εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως δεύτερης
- επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών
- διαπολιτισμική προσέγγιση νέων αναλυτικών προγραμμάτων.

Ο Οδηγός που έχετε στα χέρια σας εντάσσεται στο πλαίσιο των δράσεων του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για την υλοποίηση του Σχεδίου Δράσης 2019-2022 της Διατμηματικής Επιτροπής και την εφαρμογή των συστάσεων της Συμβουλευτικής Ομάδας Ομοτίμων για την ένταξη μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019). Αποσκοπεί στο να στηρίξει το έργο σας, προσφέροντας καθοδήγηση στον σχεδιασμό και τη λήψη αποφάσεων για την υποδοχή και την ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο. Στοχεύοντας στην ολιστική προσέγγιση της ένταξης, ο Οδηγός εμπλουτίζεται από παραδείγματα που αποτυπώνουν τις εμπειρίες των εκπαιδευτικών από εφαρμογές και δράσεις σε ποικίλες εκφάνσεις του έργου τους στο σχολείο αλλά και από βιβλιογραφικές αναφορές ή αναφορές σε άλλα χρήσιμα υλικά και εργαλεία που έχει ετοιμάσει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Χαιρετίζω την έκδοση του Οδηγού και εύχομαι όπως αξιοποιηθεί δημιουργικά στο καθημερινό σας έργο, προσφέροντας επιλογές για την επίτευξη του στόχου της ένταξης.

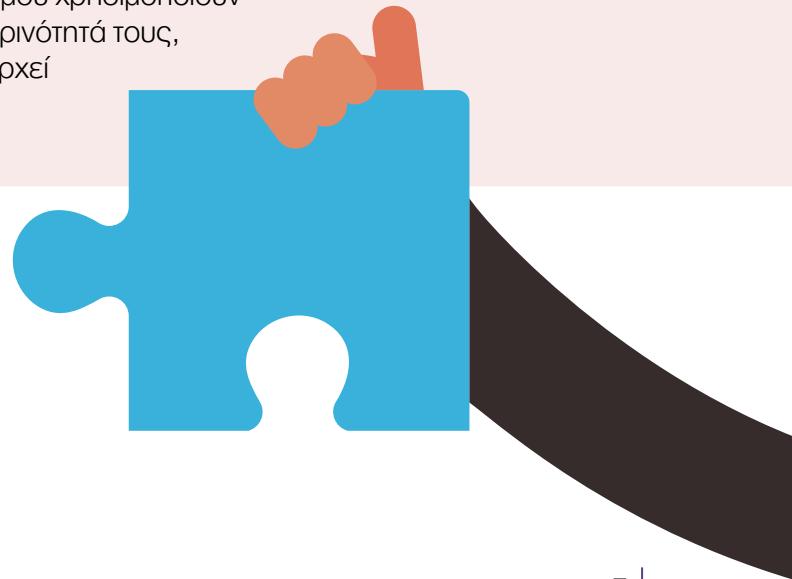
Δρ Αθηνά Μιχαηλίδου

Διευθύντρια Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σε μια εποχή που προσδιορίζεται από την παγκοσμιοποίηση, την οικονομική κρίση, τη φτώχεια, τις συγκρούσεις, τις μετακινήσεις ανθρώπων πάνω από σύνορα και συνόρων πάνω από ανθρώπους, αλλά και από εγκλεισμούς ανθρώπων και αποξένωση, λόγω πανδημιών και περιβαλλοντικών καταστροφών, η παγκόσμια εκπαιδευτική πραγματικότητα αντιμετωπίζει ποικίλες αντιφάσεις:

- Η εκπαίδευση είναι αναφαίρετο δικαίωμα, το οποίο οφείλει κάθε κράτος να διασφαλίζει, αλλά δεν απολαμβάνουν όλοι το δικαίωμα αυτό
- Οι ίσες ευκαιρίες πρόσβασης που επιδιώκονται μέσα από τη δημόσια εκπαίδευση δεν συνεπάγονται και ισότητα αποτελεσμάτων
- Η εκπαίδευση είναι διαδικασία αλληλεπίδρασης, αλλά η ευθύνη της ανισότητας αποτελεσμάτων αποδίδεται πολύ συχνά στα ίδια τα άτομα
- Μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού χρησιμοποιούν τουλάχιστον δύο γλώσσες στην καθημερινότητά τους, ενώ στα εκπαιδευτικά συστήματα κυριαρχεί η μονογλωσσία (Τσιπλάκου, 2018).

Εστιάζοντας στον ρόλο της εκπαίδευσης, ειδικά για την ένταξη των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία, επιδιώκουμε συνήθως την εννοιολόγηση και την ερμηνεία του ρόλου αυτού σε τρία επίπεδα που αλληλεπιδρούν (NESSE, 2008):

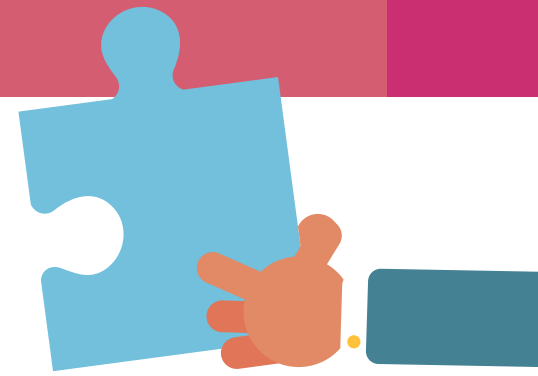
- Στο μακρο-επίπεδο του εκπαιδευτικού συστήματος, αφού στοιχεία από διεθνείς έρευνες (π.χ. PISA) δείχνουν ότι χαρακτηριστικά εκπαιδευτικών συστημάτων συνδέονται με διαφορές στα αποτελέσματα των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία
- Στο μέσο-επίπεδο του σχολείου, εστιάζοντας στον τρόπο που οι οργανισμοί συνδέουν τα άτομα με την κοινωνία, αφού το σχολείο ως οργανισμός φαίνεται να ερμηνεύει διαφορές μεταξύ των επιδόσεων και των συναισθημάτων των παιδιών εντός της ίδιας χώρας
- Στο μικρο-επίπεδο της σχολικής τάξης και της αλληλεπίδρασης των ατόμων, στις οπτικές τους, τον ορισμό της περίπτωσης, τις επιλογές, τους στόχους και τις ανάγκες τους και τον ρόλο των εκπαιδευτικών.

Η δράση της Διατμηματικής Επιτροπής στο Υπουργείο Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας για την ένταξη μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα αποτυπώνει τον σχεδιασμό και τις ενέργειες που γίνονται στο μακρο-επίπεδο του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Η δράση της Επιτροπής αναδεικνύει τη συνειδητοποίηση της ανάγκης αντιμετώπισης της ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού ως διαφοράς και όχι ως ελλείμματος και της αξιοποίησης του κοινωνικού συγκείμενου και των στρατηγικών διδασκαλίας και οργάνωσης της σχολικής ζωής ως θεμελιωδών στοιχείων για τη δημιουργία συνθηκών συμμετοχής και επιτυχίας στη μάθηση. Στο μεσο-επίπεδο του σχολείου και στο μικρο-επίπεδο της σχολικής τάξης και της επικοινωνίας εκπαιδευτικών – γονέων και παιδιών αναδεικνύεται η ανάγκη εστίασης στη σχεσιακή ισότητα, στον σεβασμό των ιδεών των άλλων, στην καλλιέργεια οδών επικοινωνίας και στήριξής τους και στην αφοσίωση στη μάθηση, μέσω μιας ολιστικής προσέγγισης της εκπαιδευτικής συνθήκης.

Ο παρών Οδηγός εντάσσεται στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης 2019-2022 της Διατμηματικής Επιτροπής και αποτελεί συνέχεια της προσπάθειας για τη δημιουργία σειράς εργαλείων - οδηγών και ειδικότερα του Οδηγού Υποδοχής για την ένταξη των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο – Οι πρώτες μέρες στο σχολείο (Γιάννακα και Κυπριανού, 2018), ο οποίος καλύπτει κατά κύριο λόγο τις ανάγκες της Προσχολικής και της Δημοτικής Εκπαίδευσης. Παρόλα αυτά, αρκετά στοιχεία και εργαλεία από αυτόν έχουν αναδιαμορφωθεί και αξιοποιούνται ήδη από εκπαιδευτικούς της Μέσης Εκπαίδευσης μέσω της ιστοσελίδας του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Ο παρών Οδηγός επιδιώκει να καλύψει συγκεκριμένες ανάγκες οργάνωσης της υποδοχής και ένταξης των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης. Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι βασικές προϋποθέσεις που ενυπάρχουν στις ισχύουσες δομές της Μέ-

σης Εκπαίδευσης και που διευκολύνουν τα σχολεία και τους/ τις εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων. Οι δομές αυτές έχουν κατά καιρούς προταθεί ή επισημανθεί σε εγκυκλίους ή σε επιμορφωτικές και ενημερωτικές συναντήσεις με εκπαιδευτικούς. Στον παρόντα Οδηγό γίνεται προσπάθεια να συγκεντρωθούν και να διασυνδεθούν, ώστε να κατανοήσει το σχολείο τη σημασία μιας ολιστικής προσέγγισης του ζητήματος της ένταξης. Στο δεύτερο και τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά σε ενέργειες σε επίπεδο σχολείου και σε επίπεδο σχολικής τάξης που αναμένεται να προωθηθούν εντός των υφιστάμενων δομών. Για τον σκοπό αυτό αξιοποιούνται και παρουσιάζονται και ιδέες, εισηγήσεις και δράσεις που πραγματοποιούνται ή πραγματοποιήθηκαν σε σχολεία, τα οποία συγκεντρώθηκαν μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας επικοινωνίας όλων των φιλόλογων που διδάσκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία τη σχολική χρονιά 2019-2020.

Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι ο τελικός βαθμός εφαρμογής και επιτυχίας μιας πολιτικής ή ενός Οδηγού εξαρτάται και από την ικανότητα των εκπαιδευτικών να αξιοποιήσουν διαπολιτισμικές γνώσεις, αξίες και δεξιότητες, και να δράσουν αποτελεσματικά και κυρίως παιδαγωγικά, με διαπολιτισμικό ήθος, εντός του πεδίου της σχολικής τάξης. Ο Οδηγός δεν είναι απλά ένα κείμενο με μια σειρά από λύσεις-συνταγές και πρακτικά παραδείγματα. Σε συνδυασμό με το υλικό -θεωρητικό και πρακτικό- που υπάρχει στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου μπορεί να γίνει η αφορμή για να αναπλαισιώσει το σχολείο τα δεδομένα του, να δημιουργήσει γέφυρες επικοινωνίας, συνεργασίας και μάθησης μεταξύ των εκπαιδευτικών σε πρώτη φάση και ακολούθως μεταξύ εκπαιδευτικών – μαθητών, μαθητών – μαθητών και μαθητών - γονέων.

Η αξιοποίηση του Οδηγού αναμένεται να δημιουργήσει ερωτήματα και σκέψεις και νέες οπτικές θεώρησης για τις έννοιες της ισότητας, της συμμετοχής, της δημοκρατίας, της αποδοχής, της πολλαπλής ταυτότητας και της ετερότητας, με στόχο όχι απλά την κατανόηση της κουλτούρας του άλλου, αλλά την κατανόηση των διασυνδέσεων ανάμεσα στο ίδιο και το διαφορετικό και τη μείωση συγκρούσεων στις αλληλεπιδράσεις ταυτοτήτων και πεδίων εξουσίας. Με τη χρήση του αναμένεται ότι η παρουσία μεταναστών/μεταναστριών στο σχολείο θα γίνει αφορμή για μια παιδαγωγική μέσω της οποίας, όλα τα παιδιά μαθαίνουν, αναζητούν, συνθέτουν και επικοινωνούν με κριτική θεώρηση, κατανόηση και αποδοχή.

Δρ Παυλίνα Χατζηθεοδούλου-Λοϊζίδου

Προϊστάμενη Τομέα Επιμόρφωσης
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου

1. Υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο - Προϋποθέσεις

Όπως ορίζεται στο Κείμενο πολιτικής (2016) για την ένταξη των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία¹ στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα «ο γενικός σκοπός της πολιτικής ένταξης των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο εκπαιδευτικό σύστημα και συνακόλουθα στην κυπριακή κοινωνία είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που διασφαλίζουν σε όλους/όλες τους/τις μαθητές/μαθήτριες ίσες ευκαιρίες πρόσβασης και επιτυχίας στην εκπαίδευση».

Μία από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις, για να γίνει αυτό, είναι να γίνει κατανοητό ότι η κατάκτηση της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας δεν πραγματοποιείται αυτόματα και αβίαστα, μέσω της ώσμωσης με το κοινωνικό περιβάλλον, αλλά απαιτείται συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια τόσο από τον μαθητή/μαθήτρια όσο και από τον/τη διδάσκοντα/ουσα (Χατζηδάκη, 2014). Σε αυτό το σημείο, ο ρόλος του σχολείου, όπου θα φοιτήσει ένας/μία ΜΜΕΒ σε αυτή την κρίσιμη ηλικιακή φάση της ζωής του/της, είναι καθοριστικής σημασίας.

Στόχος του σχολείου και της πολιτείας για έναν μαθητή ή μία μαθήτρια με μεταναστευτική βιογραφία είναι να ενταχθεί ομαλά στο σχολικό περιβάλλον με τρόπο ώστε να μην διακοπεί η ακαδημαϊκή του πορεία και ο επιστημονικός του εγγραμματισμός, λόγω της μετανάστευσης ή της προσφυγιάς.

Ο ρόλος του σχολείου συνοψίζεται ως εξής:

- Να δώσει τη δυνατότητα στους/στις ΜΜΕΒ να συνδέσουν το μορφωτικό κεφάλαιο που ήδη κατέχουν με τα νέα γλωσσικά και γνωσιακά ερεθίσματα που τους παρέχει το σχολείο και το ευρύτερο περιβάλλον (Χατζηδάκη, 2014).
- Να υποστηρίξει τους/τις μαθητές/μαθήτριες που δεν κατέχουν το απαραίτητο επίπεδο γλωσσομάθειας, ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των εργασιών και των δραστηριοτήτων μιας σχολικής τάξης (Χατζηδάκη, 2014).

¹ΜΜΕΒ

Η φοίτηση στη Μέση Εκπαίδευση συνδέεται με την ανάπτυξη των ακαδημαϊκών δεξιοτήτων των μαθητών/μαθητριών, δεξιότητες οι οποίες θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στα γνωστικά αντικείμενα και την ακαδημαϊκή τους επιτυχία. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι σταματά να δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη των επικοινωνιακών ή/και δημιουργικών δεξιοτήτων στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου και μέχρι τις τελευταίες τάξεις του Λυκείου.

«Ιδιαίτερα, μάλιστα, στην περίπτωση μαθητών/μαθητριών που εισέρχονται στη Μέση Εκπαίδευση χωρίς να διαθέτουν τη στοιχειώδη επάρκεια στην Ελληνική, θα πρέπει να ενισχυθεί η ταχύρρυθμη γλωσσική μάθηση αλλά και η ολοκληρωμένη μάθηση της γλώσσας μέσω των γνωστικών αντικειμένων, έτσι ώστε η γλώσσα να μην αποτελέσει εμπόδιο στην ανάπτυξη του επιστημονικού γραμματισμού και μαθητές/μαθήτριες με κλίση σε ποικίλα γνωστικά αντικείμενα, όπως τα Μαθηματικά, η Φυσική, κ.ά., να μπορούν να ξεδιπλώσουν τα ταλέντα τους, ξεπερνώντας τους γλωσσικούς φραγμούς» (Μητσιάκη, 2020:17).

Για να γίνει αυτό, είναι σημαντικό να υπάρχει ένα βασικό και κοινό θεωρητικό υπόβαθρο για θέματα διγλωσσίας στους/στις εκπαιδευτικούς. Στο Κείμενο πολιτικής (2016) για την ένταξη των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα² υιοθετείται

²Ορισμός σύμφωνα με Τριάρχη-Hermann, 2000; Σκούρτου, 1997: όπως αναφ. στο ΥΠΠ (2016).

ο ορισμός της δεύτερης γλώσσας ως της γλώσσας που κατακτά ένα άτομο, αφού έχει ήδη αρχίσει να αναπτύσσει ή έχει ήδη ολοκληρώσει την κατάκτηση της πρώτης του γλώσσας, και την οποία μαθαίνει λόγω κάποιων συνθηκών (π.χ. μετανάστευση, προσφυγιά). Η κατάκτηση της δεύτερης γλώσσας πραγματοποιείται, κυρίως, μέσω της επαφής του ατόμου με μητρικούς ομιλητές της γλώσσας, σε ένα φυσικό περιβάλλον. Ενισχύεται ταυτόχρονα και με την παρακολούθηση οργανωμένου μαθήματος, για να ικανοποιήσει ανάγκες του περιβάλλοντός του.

Οι ΜΜΕΒ έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και γλωσσοδιδασκτικές ανάγκες.

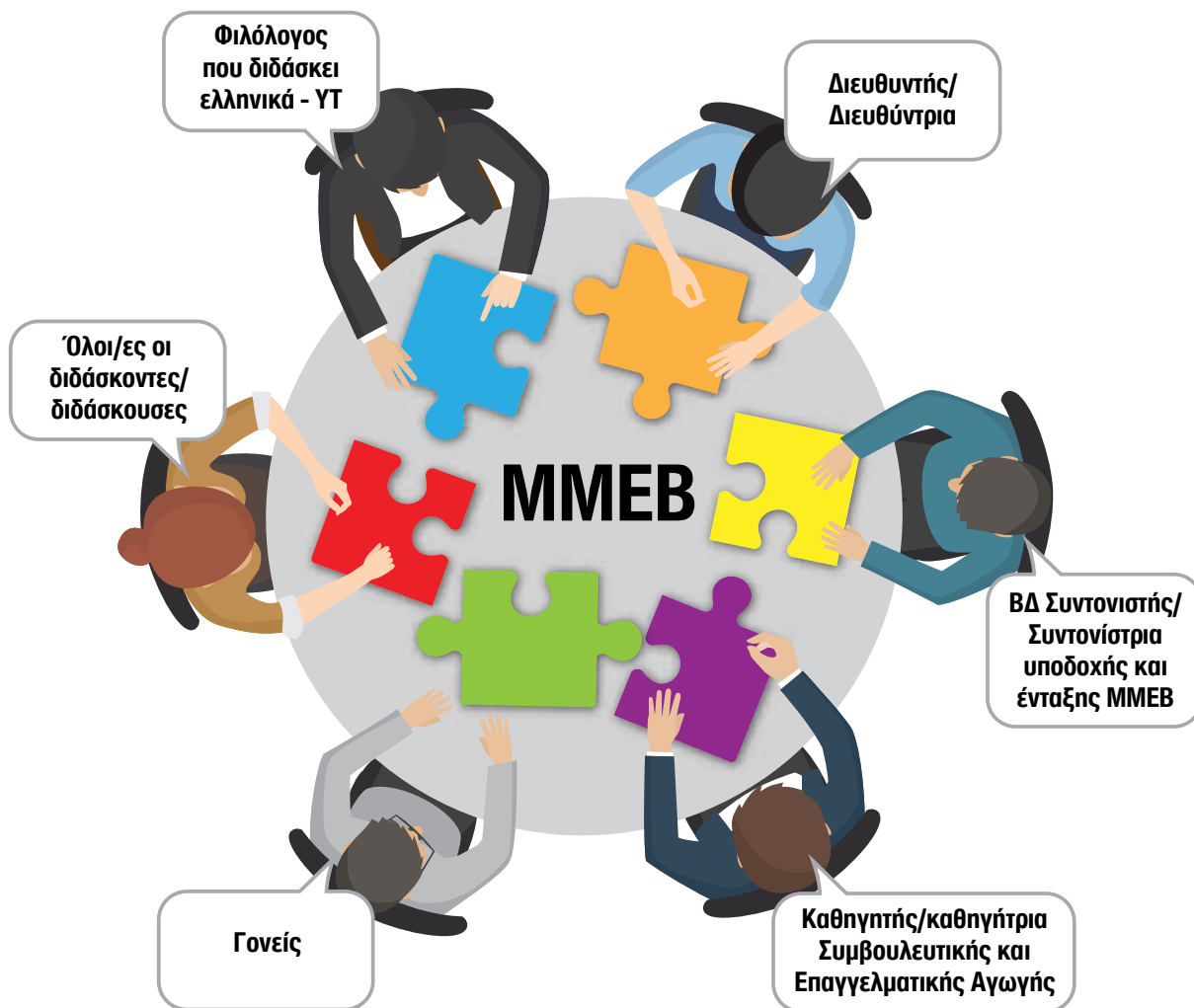
Συγκεκριμένα, έχουν ανάγκη από:

- περισσότερες ευκαιρίες για επανάληψη και εξάσκηση
- πιο σαφή ανάλυση και επεξήγηση εννοιών
- προσεκτική παράφραση του λεξιλογίου που χρησιμοποιεί ο/η εκπαιδευτικός
- συχνότερη χρήση εποπτικού υλικού
- μεγαλύτερη παροχή γλωσσικών προτύπων
- δομημένη και «ευαίσθητη» διερεύνηση των γνώσεων που έχουν ανά πάσα στιγμή
- περισσότερες ευκαιρίες για ελεγχόμενη αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή/μαθήτριας αλλά και μεταξύ μαθητών/μαθητριών
- περισσότερο χρόνο για να εσωτερικεύσουν τα δομικά σχήματα της γλώσσας-στόχου (Davidson 1994:90 όπως αναφ. στο Χατζηδάκη 2014).

Το σχολείο πρέπει να λειτουργήσει **ολιστικά**, ως ενιαίος οργανισμός, πρέπει δηλαδή να συνεργαστούν όλοι οι «σημαντικοί Άλλοι» για το παιδί με μεταναστευτική βιογραφία.

Για τον λόγο αυτό, είναι πολύ σημαντικό, ιδίως σε σχολεία με μεγάλο αριθμό ΜΜΕΒ, να λαμβάνεται ιδιαίτερη πρόνοια για **συνεργασία, αλληλεπίδραση και αλληλοενημέρωση**, μεταξύ όλων όσοι εμπλέκονται στο διδακτικό και μη διδακτικό έργο που σχετίζεται με τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία του σχολείου.

Προκειμένου η προσέγγιση του σχολείου για την υποδοχή και την ένταξη των μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία να είναι ολιστική και αποτελεσματική για όλα τα παιδιά, αλλά να συνεχίζεται η εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, είναι σημαντικό να αξιοποιούνται στον μέγιστο βαθμό υφιστάμενες δομές της λειτουργίας των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης, όπως περιγράφονται στα επόμενα υποκεφάλαια.

Σειρά από άρθρα με ιδέες και προτάσεις για τη γλωσσική και κοινωνικοπολιτισμική ένταξη των MMEB στο σχολείο μπορείτε να βρείτε στον *Οδηγό για τη διαχείριση της κοινωνικοπολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο* στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική Ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → *Οδηγοί ΠΙ*

1.1 Αξιοποίηση υφιστάμενων δομών της λειτουργίας των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης

1.1.1 Επιτροπή υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ

Η Επιτροπή υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ λειτουργεί όπως οι άλλες επιτροπές του σχολείου, δηλαδή μετέχουν ένας/μία ΒΔ ως επικεφαλής και αριθμός εκπαιδευτικών ως μέλη. Οι συνεδρίες γίνονται στη διάρκεια του διαλείμματος σε ΤΑΚΤΑ χρονικά διαστήματα.

Στη συγκεκριμένη επιτροπή μετέχουν:

- Ο/Η ΒΔ Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ ως επικεφαλής
- Ο/Η Υπεύθυνος/η Τμήματος (συνήθως φιλόλογος/οι)
- Οι διδάσκοντες/ουσες στο τμήμα/στα τμήματα με ΜΜΕΒ
- Ο/Η καθηγητής/καθηγήτρια Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής.

Επιπλέον, και αναλόγως του θέματος/των θεμάτων προς συζήτηση, είναι δυνατόν να κληθούν στην Επιτροπή και άλλα άτομα, όπως:

- Εκπαιδευτικοί υπεύθυνοι/ες για εκδηλώσεις
- Εκπαιδευτικοί υπεύθυνοι/ες για τη μαθητική πρόνοια
- Μέλη της γραμματείας του σχολείου
- Μαθητές και μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία που γνωρίζουν καλά την ελληνική γλώσσα
- Μέλη του Κεντρικού Μαθητικού Συμβουλίου ή/και μέλη του Μαθητικού Συμβουλίου του τμήματος/των τμημάτων ΜΜΕΒ
- Μέλη του Συνδέσμου Γονέων ή/και γονείς διαμεσολαβητές/διαμεσολαβήτριες.

Στόχος της Επιτροπής υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ είναι η λήψη αποφάσεων που αφορούν **εξω-διδασκτικές δράσεις** σε σχέση με τις διάφορες φάσεις της υποδοχής και ένταξης των ΜΜΕΒ στο σχολείο, όπως για παράδειγμα:

- συμπλήρωση εντύπων του σχολείου κατά την εγγραφή
- επεξήγηση των κανονισμών του σχολείου
- ξενάγηση στον σχολικό χώρο
- διοργάνωση διαπολιτισμικών εκδηλώσεων
- συναντήσεις με γονείς/κηδεμόνες
- εξοπλισμός της ειδικής αίθουσας με ό,τι κρίνεται αναγκαίο.

1.1.2 Παιδαγωγική Ομάδα

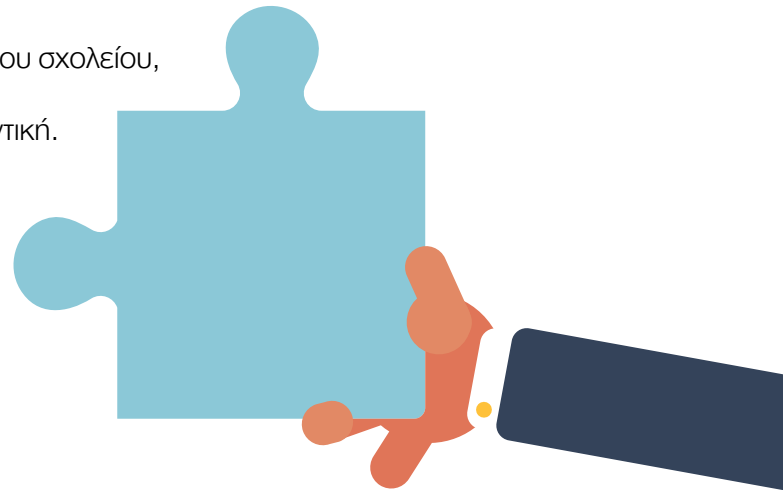
Είναι ιδιαίτερα σημαντική η σύγκληση της Παιδαγωγικής Ομάδας του τμήματος/των τμημάτων³, στα οποία φοιτούν ΜΜΕΒ σε τακτική βάση (μία φορά τον μήνα) σε μεγάλο διάλειμμα για συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων σε **θέματα διδακτικής προσέγγισης**, στην παρουσία:

- του/της ΒΔΑ΄ Παιδαγωγικού/ης Συμβούλου του σχολείου
- του/της ΒΔ Συντονιστή/Συντονίστριας υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ
- του/της Υπεύθυνου/ης Τμήματος ΜΜΕΒ
- του/της καθηγητή/καθηγήτριας Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής
- των διδασκόντων/ουσών όλων των ειδικοτήτων.

Στόχος των τακτικών συναντήσεων της Παιδαγωγικής Ομάδας του τμήματος ΜΜΕΒ είναι:

- η ανταλλαγή απόψεων, ιδεών και εισηγήσεων κυρίως για διδακτικά θέματα, όπως είναι μια διδακτική ή άλλη προσέγγιση που θεωρήθηκε επιτυχημένη
- ένα ζήτημα συμπεριφοράς που χρειάζεται ειδικό και από κοινού χειρισμό
- μια ιδέα για διαθεματική εργασία που μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση μιας απαιτητικής θεματικής ενότητας σε ένα μάθημα
- από κοινού σχεδιασμό μαθημάτων.

Η παρουσία του/της Διευθυντή/Διευθύντριας του σχολείου, αν όχι σε όλες τις συναντήσεις/συνεδρίες, σε ορισμένες από αυτές, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική. Η ενημέρωσή του/της για τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί είναι απαραίτητη κάθε φορά. Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια με τη σειρά του/της είναι υπεύθυνος/η για ενημέρωση του Οικείου Επιθεωρητή/Επιθεωρήτριας του σχολείου.

³ Η λειτουργία Παιδαγωγικής Ομάδας σε αυτή την περίπτωση αναφέρεται στο τμήμα/στα τμήματα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και όχι στα τμήματα γενικής συμφοίτησης των παιδιών.

1.1.3 Βοηθός Διευθυντής/Διευθύντρια Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ

Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια αναθέτει με την έναρξη της σχολικής χρονιάς σε έναν/μία Βοηθό Διευθυντή/Διευθύντρια καθήκοντα Συντονιστή/Συντονίστριας υποδοχής και ένταξης των μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο σχολείο. Η ιδιαιτερότητα της συγκεκριμένης θέσης σε σχέση με τα συνήθη συντονιστικά καθήκοντα, είναι ότι ο/η Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ **συντονίζει τους/τις διδάσκοντες/ουσες όλων των ειδικοτήτων που διδάσκουν τους/τις ΜΜΕΒ** και όχι μίας μόνο ειδικότητας. Είναι ένα άτομο ευαισθητοποιημένο σε θέματα μετανάστευσης και προσφυγιάς και καταρτισμένο παιδαγωγικά, εφόσον καλείται να έχει εποπτεία της μαθησιακής πορείας των ΜΜΕΒ.

Συγκεκριμένα τα καθήκοντα⁴ του/της Συντονιστή/Συντονίστριας υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ καθορίζονται ως εξής:

- εκτελεί **συντονιστικά καθήκοντα** στους/στις διδάσκοντες/ουσες όλων των ειδικοτήτων που διδάσκουν τους/τις ΜΜΕΒ⁴
- παρακολουθεί και έχει την ευθύνη για την **πορεία μάθησης** των ΜΜΕΒ και για την επίτευξη των διδακτικών και των εκάστοτε εκπαιδευτικών στόχων⁴
- έχει την ευθύνη για τον καταρτισμό του **προγραμματισμού**, όπως προνοείται από το αναλυτικό πρόγραμμα τόσο του μαθήματος των ελληνικών ως δεύτερης γλώσσας όσο και των άλλων μαθημάτων που παρακολουθούν οι ΜΜΕΒ, παρακολουθεί και ελέγχει την κάλυψη των δεικτών επάρκειας και επιτυχίας⁴
- συνεργάζεται με τον/τη Διευθυντή/Διευθύντρια του σχολείου για την **κατανομή των περιόδων διδασκαλίας**, αναλόγως του προγράμματος διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας που εφαρμόζεται στο σχολείο και των **διδακτικών περιόδων ενισχυτικής διδασκαλίας** που έχουν παραχωρηθεί από το ΥΠΠΑΝ⁴
- μεριμνά για τη **διανομή των διδακτικών βιβλίων** για τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα⁵

⁴ Προσαρμογή Κανονισμών Μέσης Εκπαίδευσης, Καθήκοντα και αρμοδιότητες Συντονιστή ΒΔ http://www.moec.gov.cy/dme/kan_12_ekpaideftiko_prosopiko.html

⁵ «Κλικ στα ελληνικά Α1, Α2, Β1», Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

- έχει την ευθύνη για την αναβάθμιση τόσο του μαθήματος των ελληνικών ως δεύτερης γλώσσας όσο και των άλλων μαθημάτων που παρακολουθούν οι ΜΜΕΒ, για τη **βελτίωση των διδακτικών μεθόδων** με την αξιοποίηση σύγχρονης τεχνολογίας και την εφαρμογή ποικίλων διδακτικών προσεγγίσεων, καθώς και για τον εμπλουτισμό σε οπτικοακουστικά και άλλα διδακτικά μέσα, με στόχο την πλήρη εκπαιδευτική ένταξη των ΜΜΕΒ·
- μεριμνά για την εξασφάλιση ευκαιριών για **επαγγελματική μάθηση** όλων των διδασκόντων/ουσών τους/τις ΜΜΕΒ και προγραμματίζει, σε συνεργασία με τον/την Παιδαγωγικό/η Σύμβουλο Βοηθό Διευθυντή/Διευθύντρια Α΄ και τους/τις εκπαιδευτικούς που συντονίζει, δράσεις που συμβάλλουν στην αναβάθμιση του μαθήματος/των μαθημάτων τους·
- έχει την ευθύνη για τη **σύγκληση της Παιδαγωγικής Ομάδας** του τμήματος/των τμημάτων στα οποία φοιτούν ΜΜΕΒ σε τακτά χρονικά διαστήματα και για την τήρηση πρακτικών· μεριμνά για τον αποτελεσματικό συντονισμό των δραστηριοτήτων και για την αγαστή συνεργασία μεταξύ των διδασκόντων/ουσών τους/τις ΜΜΕΒ, για τον καθορισμό και την υλοποίηση κοινών στόχων, για τη διεξαγωγή δειγματικών διδασκαλιών και για τις ανταλλαγές επισκέψεων σε μαθήματα της ίδιας ή/και άλλης ειδικότητας στη σχολική μονάδα· διατηρεί αρχείο με διδακτικό υλικό των μαθημάτων που συντονίζει·
- έχει την ευθύνη για την εφαρμογή των αποφάσεων για ενιαία βαθμολογική πολιτική και αξιόπιστη, έγκυρη και αντικειμενική **αξιολόγηση της επίδοσης** των ΜΜΕΒ, παρακολουθεί και ελέγχει τη διεξαγωγή διαγωνισμάτων ή άλλης μορφής αξιολόγησης (εναλλακτικές μέθοδοι αξιολόγησης ενθαρρύνονται ιδιαίτερα για τους/τις ΜΜΕΒ), διατηρεί αρχείο με αντίγραφα των διαγωνισμάτων τους και έχει την ευθύνη για τη συγκέντρωση και τη φύλαξη των φακέλων με τα διορθωμένα διαγωνίσματα·
- έχει την ευθύνη για την ετοιμασία και τη συγκέντρωση των **εξεταστικών δοκιμών** σε όλες τις σχολικές εξετάσεις, για τη συγκέντρωση της διδαχθείσας και της εξεταστέας ύλης και για την ενημέρωση των ΜΜΕΒ για την εξεταστέα ύλη· στην περίπτωση του μαθήματος της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας πραγματοποιούνται, εκτός από τα διαγωνίσματα του/της φιλολόγου, τρία εξεταστικά δοκίμια: ένα **διαγνωστικό** στην αρχή της σχολικής χρονιάς (από το ΥΠΠΑΝ), ένα **διαμορφωτικό** τον Ιανουάριο/Φεβρουάριο (από το ΥΠΠΑΝ) και ένα **τελικό** (ετοιμάζεται από τους/τις φιλολόγους του σχολείου).
- μεριμνά για τη διοχέτευση στους/στις διδάσκοντες/ουσες τους/τις ΜΜΕΒ των **εγκυκλίων και των ανακοινώσεων** που τους/τις αφορούν και ο ίδιος/η ίδια γνωρίζει άριστα ό,τι σχετίζεται με το πρόγραμμα και τη λειτουργία του.

Τέλος, ο/η ΒΔ Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ συνεργάζεται με τα μέλη της Επιτροπής υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ και με τον/την Υπεύθυνο/η Τμήματος, ώστε να έχει **πληροφόρηση για όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με τους/τις ΜΜΕΒ** και για το κάθε παιδί ξεχωριστά (π.χ. απουσίες, επικοινωνία με γονείς, υπηρεσίες κοινωνικής ευημερίας, επικοινωνία και συντονισμός με αρμόδιους λειτουργούς του ΥΠΠΑΝ στην περίπτωση που το παιδί παρουσιάζει ή υπάρχει υπόνοια ότι παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες ή αναπηρία). Σε όσες περιπτώσεις αυτό είναι εφικτό, ο/η Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ συστήνεται να είναι και Διοικητικός/η ΒΔ στα τμήματα με μεγάλο αριθμό ΜΜΕΒ, ώστε να γνωρίζει καλύτερα τα παιδιά⁶.

1.1.4 Υπεύθυνος/η Τμήματος ΜΜΕΒ

Αποτελεί τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στους/στις ΜΜΕΒ και στο υπόλοιπο σχολείο. Είναι το άτομο που βρίσκεται σε συνεχή επαφή με τα παιδιά, λόγω των πολλών ωρών που διδάσκει και φροντίζει να δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης. Η αποτελεσματική διδασκαλία στηρίζεται μεν σε διάφορες στρατηγικές και τεχνικές αλλά δεν είναι το άπαν. Είναι πολύ σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι **ανθρώπινες σχέσεις** κατέχουν κεντρική θέση για την αποτελεσματική διδασκαλία και τη δραστηριοποίηση των μαθητών/μαθητριών στο σχολείο. Αυτό ισχύει για όλους τους μαθητές/μαθήτριες αλλά ιδιαίτερα στην περίπτωση των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία (Cummins, 2005).

Κατ' αναλογία, σημειώνεται ότι αυτό ισχύει για όλους τους/τις εκπαιδευτικούς, αλλά ιδιαίτερα για την περίπτωση του/της Υπεύθυνου/ης Τμήματος! Ο παιδαγωγικός ρόλος του Υπεύθυνου/ης Τμήματος είναι καθοριστικής σημασίας, κυρίως ως προς την ευθύνη του/της για ενημέρωση, συντονισμό, ενέργειες, συνέργειες και συνεργασία όλου του σχολείου για την υποδοχή και την ένταξη των ΜΜΕΒ.

Συγκεκριμένα είναι υπεύθυνος/η για την **ενημέρωση**:

- του Καθηγητικού Συλλόγου σε συνεδρία για τον **τρόπο λειτουργίας του προγράμματος** (μαθήματα που παρακολουθούν υποχρεωτικά, που απαλλάσσονται, που εξετάζονται οι ΜΜΕΒ), καθώς και σε θέματα παιδαγωγικής προσέγγισης όλων των διδασκόντων/ουσών (σε συνεργασία με τον/τη Βοηθό Διευθυντή/Διευθύντρια Συντονιστή/ Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ), πριν την έναρξη των μαθημάτων ή τις πρώτες μέρες λειτουργίας του σχολείου*

⁶ Έχει καταγραφεί ως καλή πρακτική από σχολεία που υποδέχονται μεγάλο αριθμό ΜΜΕΒ.

- όλων των διδασκόντων/ουσών και της διεύθυνσης του σχολείου για ό,τι έχει να κάνει με το παιδί, αφού αντλήσει πληροφορίες **(οικογενειακή και οικονομική κατάσταση, ιδιαίτερες κλίσεις και ενδιαφέροντα, προηγούμενη φοίτηση σε σχολείο, επίπεδο ελληνομάθειας)** τόσο από το ίδιο το παιδί όσο και από τους γονείς του. Η εν λόγω ενημέρωση γίνεται με δεδομένη την τήρηση και τον σεβασμό στα προσωπικά δεδομένα του παιδιού από όλους/όλες τους συμμετέχοντες/ουσες
- του Υπευθύνου/ης Τμήματος της γενικής τάξης του/της ΜΜΕΒ με πληρέστερη και συνεχή ενημέρωση
- των διδασκόντων/ουσών στη γενική τάξη των ΜΜΕΒ για τα **ονόματα και το ωρολόγιο πρόγραμμα** των παιδιών που παρακολουθούν ειδικό πρόγραμμα εκμάθησης της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω ενός καταλόγου που βρίσκεται εντός του παρουσιολογίου της τάξης. Συχνά δημιουργείται πρόβλημα με τις απουσίες των παιδιών, ιδιαίτερα στις αρχές της σχολικής χρονιάς που οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν πολύ καλά τους/τις μαθητές/μαθήτριές τους ούτε και ποιες ώρες της εβδομάδας απουσιάζουν από τα μαθήματά τους
- της **Επιτροπής Μαθητικής Πρόνοιας** σε περίπτωση που κάποιο παιδί αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα
- και από κοινού ανάληψη δράσης με τον **καθηγητή/καθηγήτρια Συμβουλευτικής και Επαγγελματικής Αγωγής**, σε περίπτωση που ένα παιδί αντιμετωπίζει κάποιο ζήτημα οικογενειακό, ψυχολογικό, κοινωνικοποίησης κ.λπ.

Για τον **συντονισμό μιας ομάδας διαμεσολαβητών/διαμεσολαβητριών μαθητών/μαθητριών** από το τμήμα του/της ΜΜΕΒ, ώστε να εξοικειωθεί με τους χώρους του σχολείου και τη βασική επικοινωνία τον πρώτο καιρό, καθώς και με τα μαθήματα στη συνέχεια. Εάν υπάρχει μαθητής/μαθήτρια που έχει την ίδια μητρική γλώσσα με τον/τη νεοεισερχόμενο/η μαθητή/μαθήτρια, καλό θα ήταν να έρθουν σε επαφή.

Ακόμη, ο/η Υπεύθυνος/η Τμήματος ΜΜΕΒ, σε συνεργασία με τον/τη ΒΔ Συντονιστή/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ συντονίζει τις προσπάθειες **για συνεργασία και συνέργειες, σε επίπεδο διδακτικής συγκεκριμένων μαθημάτων και παιδαγωγικών προσεγγίσεων**, τόσο στο πλαίσιο της λειτουργίας της Παιδαγωγικής Ομάδας του τμήματος, όσο και σε επιμέρους άτυπες συναντήσεις μεταξύ των διδασκόντων/ουσών. Για τον σκοπό αυτό, είναι απαραίτητη η παρουσία του/της στις συναντήσεις των παιδαγωγικών ομάδων της γενικής τάξης, όπου φοιτούν οι ΜΜΕΒ.

Η **τήρηση φακέλου επιτευγμάτων (πορτφόλιο)** για τον/την κάθε ΜΜΕΒ, όχι μόνο για το γλωσσικό μάθημα, αλλά για όλα τα μαθήματα είναι ευθύνη του/της Υπευθύνου/ης Τμήματος. Ο φάκελος

δημιουργείται και αναπτύσσεται σε συνεργασία με τον μαθητή ή τη μαθήτριά. Η επιλογή και η κοινοποίηση στον/στην Υπεύθυνο Τμήματος αυτού του υλικού από τον/τη διδάσκοντα/ουσα του κάθε μαθήματος, μπορεί να γίνει σε μια κοινή κενή σε τακτική βάση (π.χ. μία φορά τον μήνα) και μπορεί να αποτελέσει και την αφορμή για συζήτηση για την πρόοδο του κάθε παιδιού και για πιθανές ενέργειες και συνέργειες μεταξύ των διδασκόντων/ουσών.

Πληροφορίες για το πορτφόλιο, τα είδη, τα στάδια ανάπτυξης, καθώς και παραδείγματα μπορείτε να βρείτε σε παρουσίαση της Επίκουρης Καθηγήτριας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης Μ. Μητσιάκη από σεμινάριο στους/στις φιλόλογους που διδάσκουν την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική Ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → Σεμινάρια-Συνέδρια → *Η αξιολόγηση στη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας 2018-2019* (διαφάνειες 65-84).

1.2 Αξιοποίηση της γνώσης και της εμπειρίας των εκπαιδευτικών – Καλές πρακτικές συνεργασίας

1.2.1 Ο/Η φιλόλογος που διδάσκει τα ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα

Στις πιο πολλές περιπτώσεις είναι το ίδιο άτομο με τον/την Υπεύθυνο/η Τμήματος. Είναι ένας/μία φιλόλογος που έχει επιμορφωθεί και **φροντίζει συνεχώς την επαγγελματική του/της μάθηση σε θέματα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.**

Ο/Η φιλόλογος φροντίζει με υπευθυνότητα και επαγγελματισμό, με ανοικτό πνεύμα και αφοσίωση να ενημερώνεται για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και να επιχειρεί την εφαρμογή καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας, να αναστοχάζεται πριν, κατά και μετά τη διδασκαλία (Schön, 1983), ώστε να πετυχαίνει το μέγιστο μαθησιακό όφελος για τους μαθητές και τις μαθήτριές του/της.

Για τον σκοπό αυτό, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης, διοργανώνουν διά ζώσης και εξ αποστάσεως επιμορφωτικά σεμινάρια και βιωματικά εργαστήρια. Επιπλέον, λειτουργεί, το *Δίκτυο σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης όπου διδάσκεται η Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα*, μια διαδικτυακή πλατφόρμα επικοινωνίας όλων των φιλόλογων που διδάσκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία στο διαδικτυακό περιβάλλον μάθησης (elearn) του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Μέσω του Δικτύου, οι εκπαιδευτικοί ανταλλάζουν ιδέες, απόψεις και εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Στη διάθεση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα βρίσκεται και η διαδικτυακή πλατφόρμα ανοικτής πρόσβασης *Ενίσχυση ελληνομάθειας και πολυγλωσσίας*⁷.

⁷ Στο πλαίσιο της Δράσης 4: Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για ενίσχυση ελληνομάθειας και πολυγλωσσίας του έργου με τίτλο «Μέτρα για βελτίωση της κοινωνικής και εκπαιδευτικής ένταξης παιδιών τρίτων χωρών στην Κύπρο», το οποίο συγχρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και την Κυπριακή Δημοκρατία και συντόνισε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (2016-2018).

Πρόκειται για επιμορφωτικό υλικό για αυτόνομη εξ αποστάσεως εκπαίδευση το οποίο περιλαμβάνει τέσσερις θεματικές ενότητες:

1. Διαχείριση κοινωνικοπολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο
2. Πολυγλωσσία
3. Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα I
3. Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα II

Πρόσβαση: elearn.pi.ac.cy → *Μαθήματα ανοικτής πρόσβασης* → *Μαθησιακά πεδία* → *Γλώσσα* → *Ενίσχυση ελληνομάθειας και πολυγλωσσίας*

Επιπλέον, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο προσφέρει σε εργάσιμο χρόνο για τους/τις εκπαιδευτικούς Σεμινάρια σε σχολική βάση με σχετική θεματολογία. Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να ανατρέξετε στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Τομέας Επιμόρφωσης* → *Προγράμματα-Σεμινάρια* → *Σεμινάρια σε σχολική βάση*.

Η ιστοσελίδα *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* στον ιστοχώρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου βρίσκεται στη διάθεση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα και του σχολείου που υποδέχεται μαθητές και μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία. Πρόκειται για μια ιστοσελίδα με μεγάλη επισκεψιμότητα τα τελευταία χρόνια, λόγω του συνεχούς εμπλουτισμού με υποστηρικτικό και άλλο χρήσιμο υλικό για τους/τις εκπαιδευτικούς.

Στη διάθεση των εκπαιδευτικών βρίσκεται το *Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα στο Εκπαιδευτικό Σύστημα της Κύπρου* (Μητσιάκη, 2020), στο οποίο καταγράφονται Δείκτες Επιτυχίας και Επάρκειας για τα επίπεδα γλωσσομάθειας A1, A2 και B1, αλλά ταυτόχρονα επισημαίνεται η ανάγκη για συνεργασία με τους/τις διδάσκοντες/ουσες γνωστικών αντικειμένων για την ανάπτυξη και ακαδημαϊκών δεξιοτήτων στους ΜΜΕΒ, διότι η κάλυψη των βασικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων που επιτυγχάνεται με τη γλωσσική διδασκαλία δεν είναι αρκετή για την πλήρη εκπαιδευτική ένταξη.

Τέλος, κατά τη γενική ομολογία των εκπαιδευτικών τα τελευταία χρόνια, είναι το γεγονός ότι όλοι και όλες οι ΜΜΕΒ έχουν στη διάθεσή τους τα εγχειρίδια *Κλικ στα ελληνικά* του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας, τα οποία έχουν εξασφαλιστεί μετά από ενέργειες της Διεύθυνσης Μέσης Γενικής Εκπαίδευσης.

1.2.2 Οι διδάσκοντες/ουσες μαθήματα γνωστικού αντικειμένου

Οι διδάσκοντες/ουσες μαθήματα γνωστικού αντικειμένου (π.χ. Μαθηματικά, Βιολογία), συχνά τα τελευταία χρόνια, έχουν στις τάξεις τους μικρό ή μεγάλο αριθμό μαθητών και μαθητριών που η Ελληνική δεν είναι η μητρική τους γλώσσα.

Το γεγονός αυτό αναμφίβολα καθιστά το έργο τους απαιτητικότερο, όμως η προσέγγιση της γλωσσικής διδασκαλίας, όταν συνδυάζεται με τη διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται στο σχολείο, θεωρείται πιο αποτελεσματική από την αυτόνομη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος. **Η αξιοποίηση διδακτικού υλικού από επιστημονικά πεδία** (Φυσική, Μαθηματικά κ.ά.) για την ανάπτυξη εκ μέρους των μαθητών/μαθητριών επιμέρους δεξιοτήτων, όπως είναι η περιγραφή μίας διαδικασίας, η διατύπωση υπόθεσης, η πρόβλεψη, η ερμηνεία, κ.ά. αναπτύσσουν ταυτόχρονα το γλωσσικό και γνωστικό πεδίο των παιδιών (Ζάγκα, 2013).

Οι μαθητές/μαθήτριες με διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές και γλωσσοδιδασκτικές ανάγκες (Χατζηδάκη, 2014). Συνεπώς, ο/η εκπαιδευτικός καλείται είτε στη γενική τάξη είτε στο μάθημα της ενισχυτικής διδασκαλίας (αν προσφέρεται στο σχολείο) να ανταποκριθεί σε αυτές τις ανάγκες και να **διαφοροποιήσει το μάθημά** του/της σε σχέση με τη διδασκαλία σε τάξη με μονόγλωσσους μαθητές/μαθήτριες με την οποία είναι εξοικειωμένος/η.

Επιπλέον, όπως και οι μαθητές/μαθήτριες από την πλειοψηφούσα ομάδα, έτσι και οι ΜΜΕΒ έχουν ο καθένας/η καθεμία τη δική του/της προσωπική ιστορία (έλευση στην Κύπρο λόγω ανέχειας, λόγω πολέμου, κ.λπ.), το δικό τους υπόβαθρο (οικογενειακό, μορφωτικό, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό), τις μορφωτικές τους και άλλες εμπειρίες, αλλά και τα ιδιαίτερα προσωπικά γνωρίσματα που καθιστούν τον καθένα/την καθεμία μοναδικό/ή. **Η αναγνώριση της προσωπικής ταυτότητας κάθε μαθητή/μαθήτριας** είναι βασικό συστατικό μίας παιδαγωγικής προσέγγισης που προάγει τη μάθηση, και αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο στην περίπτωση μίας πολυπολιτισμικής τάξης, όπου συμφοιτούν μαθητές και μαθήτριες με διαφορετικό πολιτισμικό, θρησκευτικό, εθνικό και γλωσσικό υπόβαθρο (Γκόβαρης 2001, Cummins 2005, όπως αναφ. στο: Χατζηδάκη 2014).

Για τον σκοπό αυτό είναι αναγκαίο ο/η εκπαιδευτικός να γνωρίζει τα βασικά χαρακτηριστικά μάθησης για τους/τις δίγλωσσους/ες μαθητές/μαθήτριες, καθώς και βασικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις και πρακτικές λύσεις που θα βοηθήσουν το έργο του/της.

Σχετικό επιμορφωτικό υλικό υπάρχει διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → Υποστηρικτικό υλικό → Υποστηρικτικό υλικό για τη γενική τάξη και Υποστηρικτικό υλικό για τα γνωστικά μαθήματα. Ενδεικτικά:

- Παρουσιάσεις από συνέδρια που διοργάνωσε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο γύρω από το θέμα, όπως για παράδειγμα, η παρουσίαση της Ασπασίας Χατζηδάκη «*Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα στη συμβατική τάξη: θεωρητικό πλαίσιο και προτάσεις διδασκαλίας*» που παρουσιάστηκε στο πλαίσιο του Συνεδρίου «*Βασικές αρχές διδασκαλίας στην πολύγλωσση τάξη*» τον Φεβρουάριο του 2019 στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Ιστοσελίδα *Ελληνικά μέσα από τα μαθήματά μου* με πρακτικές ιδέες και προσεγγίσεις
- *Εικονογραφημένο λεξικό Φυσικής για το σχολείο* (Δημοτικό και Γυμνάσιο) με μεταφράσεις στα αραβικά, αγγλικά, ρωσικά, κινεζικά
- «*Οδηγός γονέων διαμεσολαβητών*» στην ιστοσελίδα *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → *Οδηγοί ΠΙ*. Στο Β΄ μέρος υπάρχει μετάφραση βασικών όρων της Γλώσσας, των Μαθηματικών και των Φυσικών Επιστημών στα αραβικά, ρωσικά, γεωργιανά και ουκρανικά.
- Παρουσίαση της βιολόγου Μαρίας Τιγγιρίδου «*Το παράδειγμα της Βιολογίας στη Μέση Εκπαίδευση*» στον ιστοχώρο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου στην ιστοσελίδα *Μέτρα για Βελτίωση Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Ένταξης Παιδιών Τρίτων Χωρών στην Κύπρο* → *Επιμορφώσεις* → *παρουσιάσεις Εργαστηρίων τελικού Συνεδρίου «Πολυγλωσσία και διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στην Κύπρο»*

Η ιστοσελίδα *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* ανανεώνεται συνεχώς.

Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό να γίνεται, στην αρχή της σχολικής χρονιάς, **διάγνωση των γνώσεων του κάθε παιδιού σε μαθήματα γνωστικού αντικειμένου, μέσω της μητρικής του/της γλώσσας**. Για τον σκοπό αυτό, έχουν αναπτυχθεί διαγνωστικά δοκίμια με τις οδηγίες σε μητρικές γλώσσες που καλύπτουν τον μεγαλύτερο αριθμό ΜΜΕΒ στην Κύπρο. Τα ερωτήματα είναι κλειστού τύπου στις περισσότερες περιπτώσεις και ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να τα διορθώσει, χωρίς να γνωρίζει τη γλώσσα του παιδιού. Με αυτό τον τρόπο, μπορεί να έχει μια εικόνα για τις γνώσεις και τις δεξιότητες του μαθητή/της μαθήτριας, προτού αρχίσει τα μαθήματα, ώστε να μπορεί να διαφοροποιήσει τη διδασκαλία του/της, να δημιουργήσει ομάδες μαθητών/μαθητριών κ.λπ. (βλ. 2.2.3).

1.2.3 Καλές πρακτικές συνεργασίας

Καθοριστικής σημασίας για την επιτυχή ένταξη των μαθητών και μαθητριών στο σχολείο είναι η **συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το γλωσσικό μάθημα και τα γνωστικά αντικείμενα**, ώστε το παιδί να έχει τη δυνατότητα για εκμάθηση της γλώσσας, όχι μόνο μέσα από το γλωσσικό μάθημα που εστιάζει στις βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες, αλλά και μέσα από τα μαθήματα γνωστικού αντικείμενου, ώστε να αποκτήσει και ακαδημαϊκή γνώση της γλώσσας (ορολογία, επιστημονική γλώσσα).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

Σε ένα τμήμα Β΄ Γυμνασίου οι εννέα (9) από τους 22 μαθητές/μαθήτριες δεν έχουν τα ελληνικά ως μητρική γλώσσα. Τα παιδιά αυτά έχουν παρακολουθήσει μαθήματα ελληνικών και βρίσκονται περίπου σε επίπεδο ελληνομάθειας Α2.

- Στην αρχή της σχολικής χρονιάς, ο φιλόλογος που διδάσκει ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα στο ξεχωριστό τμήμα κάνει επανάληψη στους βασικούς δείκτες επάρκειας του Α1 και του Α2. Μεταξύ αυτών και τα ρήματα ενεργητικής και μέσης φωνής.
- Ταυτόχρονα, η καθηγήτρια Φυσικής κάνει τα πρώτα εισαγωγικά μαθήματα στις βασικές έννοιες του μαθήματος στη γενική τάξη, ενώ αρχίζει και τα ενισχυτικά μαθήματα στους/στις ΜΜΕΒ.
- Σύντομα, διαπιστώνει ότι αντιμετωπίζει δυσκολία στην επεξεργασία και στην εκμάθηση νέων γνώσεων από τους/τις δίγλωσσους/ες μαθητές/μαθήτριες που συνίσταται όχι τόσο σε δυσνόητες έννοιες όσο στο λεξιλόγιο που συναντούν και στην κατανόηση των κειμένων των εγχειριδίων (Χατζηδάκη, 2014).
- Αποφασίζει να το συζητήσει με τον φιλόλογο και βλέπουν μαζί τη δραστηριότητα που δούλεψε τα παιδιά.

Δραστηριότητα 1-1: Στάδια Επιστημονικής Μεθόδου

- A. α) Έχετε στη διάθεσή σας διαφορετικά αντικείμενα από ίδιο ή διαφορετικό υλικό. Αν πρόκειται να τα αφήσετε ένα – ένα σε μια λεκάνη με νερό, ποια αναμένετε ότι θα βυθιστούν, ποια θα επιπλέουν και ποια θα αιωρούνται; Να σημειώσετε με ✓ την πρόβλεψή σας στην ορθή στήλη του πίνακα που ακολουθεί.

Αντικείμενο	Βυθίζεται	Επιπλέει	Αιωρείται

Πρόβλεψη

Η πρόβλεψη δηλώνει τι πρόκειται ή μπορεί να συμβεί στο μέλλον, αν τηρηθούν κάποιες προϋποθέσεις. Μια πρόβλεψη μπορεί να στηρίζεται στη διαίσθηση, σε παρατηρήσεις, σε προηγούμενη εμπειρία ή γνώση και δεν γίνεται τυχαία.

Φυσική Β΄ Γυμνασίου, Δραστηριότητες, ΥΑΠ, ΠΙ, σελ. 4

- Βλέποντας το λεξιλόγιο, ιδίως τα ρήματα, ο φιλόλογος διαπιστώνει τον βαθμό δυσκολίας για ένα παιδί που τα ελληνικά δεν είναι η μητρική του γλώσσα. Αντιλαμβάνεται ότι, ενώ έχει διδάξει τη μέση φωνή με επικοινωνιακό τρόπο και έγινε κατανοητή από τα παιδιά, στις δραστηριότητές του χρησιμοποιήθηκαν ρήματα όπως *πλένεται*, *χτενίζομαι* (λέξεις που καλύπτουν βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες) και όχι ρήματα όπως *βυθίζεται* και *αιωρείται*, που ανήκουν στο ακαδημαϊκό λεξιλόγιο.
- Αποφασίζουν να δράσουν από κοινού: ο φιλόλογος θα εντάξει τα ρήματα αυτά στην επανάληψή του για τη μέση φωνή (μάλιστα θα χρησιμοποιήσει τη δραστηριότητα από το βιβλίο της Φυσικής) και η καθηγήτρια Φυσικής θα εξηγήσει τις έννοιες *βυθίζομαι*, *αιωρούμαι* με τη βοήθεια πλαισιακής στήριξης και πειραματικής μεθόδου, στην ενισχυτική διδασκαλία, πριν το μάθημα στη γενική τάξη.
- Επιπλέον, εντοπίζουν και κάποιες συντακτικές δομές που επαναλαμβάνονται στα εγχειρίδια του μαθήματος της Φυσικής, όπως «δηλώνει τι πρόκειται να», «αν τηρηθούν κάποιες προϋποθέσεις» κ.λπ., οι οποίες θεωρούν πως δυσκολεύουν την κατανόηση και αποφασίζουν να εργαστούν από κοινού για να τις εξομαλύνουν γλωσσικά για τα παιδιά.

2. Απαραίτητες ενέργειες για την υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία

Πέρα από την παρουσία και δράση των ατόμων και των ομάδων που ορίζονται στο σχολείο για επίτευξη του στόχου της υποδοχής και της ένταξης, είναι σημαντική η περαιτέρω αξιοποίηση συγκεκριμένων δράσεων που αφορούν μεν όλα τα παιδιά του σχολείου, αλλά που η παρουσία μεταναστών/μεταναστριών επιβάλλει, στο πλαίσιο του παιδαγωγικού τους ρόλου, την αναπροσαρμογή τους. Πιο κάτω παρουσιάζονται ενδεικτικά τέτοιες ενέργειες σε επίπεδο σχολείου και σε επίπεδο σχολικής τάξης.

2.1 Σε επίπεδο σχολείου

2.1.1 Προσαρμογή του ωρολόγιου προγράμματος του σχολείου

Ο/Η Διευθυντής/Διευθύντρια του σχολείου και ο/η ΒΔ Συντονιστής/Συντονίστρια υποδοχής και ένταξης ΜΜΕΒ ενημερώνονται, μέσω των Εγκυκλίων των Διευθύνσεων Μέσης Γενικής και Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και δίνουν οδηγίες στον/στην προγραμματιστή/προγραμματίστρια για την προσαρμογή του ωρολόγιου προγράμματος, αναλόγως του είδους του προγράμματος που προνοείται από το Υπουργείο να εφαρμοστεί στο σχολείο.

Ο/Η προγραμματιστής/προγραμματίστρια του σχολείου ρυθμίζει το ωρολόγιο πρόγραμμα, ώστε να ληφθούν υπόψη οι πιο κάτω παράγοντες, όπως προνοείται σε σχετική Εγκύκλιο που κοινοποιείται κάθε χρόνο στα σχολεία από το ΥΠΠΑΝ:

- μαθήματα τα οποία παρακολουθούν υποχρεωτικά οι ΜΜΕΒ,
- μαθήματα από τα οποία απαλλάσσονται οι ΜΜΕΒ και
- μαθήματα από τα οποία μπορούν να αποχωρούν οι ΜΜΕΒ,

προκειμένου να συμπληρωθεί ο αριθμός των διδακτικών περιόδων που προνοείται, ώστε να παρακολουθούν το πρόγραμμα εκμάθησης της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας που προσφέρεται στο σχολείο τους.

2.1.2 Έντυπα και ανακοινώσεις μεταφρασμένα σε μητρικές γλώσσες των ΜΜΕΒ

Για να γίνει εφικτή η επικοινωνία του σχολείου με τους/τις ΜΜΕΒ και με τους γονείς/κηδεμόνες τους, ώστε να εμπιστευτούν το σχολείο και να επιτευχθεί μια αγαστή συνεργασία, πρέπει να υπάρχει πρόσβαση στην πληροφόρηση που έχουν και οι γηγενείς μαθητές και μαθήτριες και οι γονείς/κηδεμόνες τους.

Για να γίνει αυτό, ιδίως τους πρώτους μήνες της άφιξης των παιδιών στο σχολείο, οι ανακοινώσεις και τα έντυπα που πρέπει να γνωστοποιηθούν και να συμπληρωθούν είναι απαραίτητο να δίνονται **μεταφρασμένα στις μητρικές γλώσσες των μαθητών/μαθητριών και των γονέων/κηδεμόνων τους.**

Πολλές φορές, η αποστολή της ενημέρωσης, μέσω των παιδιών, θα χρειαστεί να συνοδεύεται από **προσωπική ή τηλεφωνική επαφή με τους γονείς/κηδεμόνες.** Αν αυτό γίνει μερικές φορές στην αρχή από τον/την Υπεύθυνο/η Τμήματος, θα δημιουργηθεί μια σχέση εμπιστοσύνης που βοηθά και τις δύο πλευρές και χωρίς αμφιβολία το παιδί.

Τις ημέρες των εγγραφών, για επιπλέον βοήθεια, μπορεί να γίνει εκ των προτέρων επικοινωνία με γονείς/κηδεμόνες ή/και μαθητές/μαθήτριες του σχολείου που μπορούν να βοηθήσουν με διερμηνεία.

Έντυπα που σχετίζονται με την εγγραφή στο σχολείο, το ατομικό δελτίο μαθητή/μαθήτριας, οι κανονισμοί φοίτησης στα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης, βασικές ανακοινώσεις κ.ά. υπάρχουν μεταφρασμένα στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → *Εγκύκλιοι/Μεταφράσεις.*

2.1.3 Συναντήσεις με γονείς/κηδεμόνες

Σε μια προσπάθεια από την πλευρά του σχολείου για επικοινωνία με τους γονείς/κηδεμόνες όλων των μαθητών και μαθητριών (όχι μόνο με τα μέλη του Συνδέσμου Γονέων, όχι μόνο με τους γονείς/κηδεμόνες ΜΜΕΒ), οργανώνονται κάθε χρόνο σε όλα τα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης τακτικές συναντήσεις με θεματικές που ενδιαφέρουν όλους ή/και συναντήσεις ενημερωτικού χαρακτήρα.

Μια πρώτη συνάντηση με τους γονείς/κηδεμόνες θα μπορούσε να αφορά τη **γνωριμία με τα μέλη της διεύθυνσης και του εκπαιδευτικού προσωπικού, καθώς και με τους χώρους του σχολείου.**

Μπορεί να περιλαμβάνει:

- Ξενάγηση στους χώρους του σχολείου
- ενημέρωση για τους κανόνες του σχολείου
- ενημέρωση για το πρόγραμμα των μαθημάτων
- επίλυση αποριών των γονέων.

Είναι καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη της επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και γονέων/κηδεμόνων, η πρώτη αυτή συνάντηση, όπως και οι επόμενες, να είναι **χρήσιμη** για τους γονείς/κηδεμόνες. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να διατηρήσουν την επικοινωνία τους με το σχολείο.

Μια ιδέα για να γίνει αυτό είναι να επιδιωχθεί εκ των προτέρων **διάγνωση αναγκών** (ακόμη και για την ώρα της συνάντησης!). Θα μπορούσε, για παράδειγμα, την ημέρα των εγγραφών των παιδιών να ζητηθεί από τους γονείς/κηδεμόνες να γράψουν ένα ή δύο ζητήματα που τους απασχολούν σε σχέση με τη φοίτηση του παιδιού τους στο σχολείο και την ώρα που θα προτιμούσαν να γίνονται συναντήσεις γονέων/κηδεμόνων - εκπαιδευτικών. Όταν διαπιστώσουν ότι στην πρώτη συνάντηση το σχολείο φρόντισε να τους ενημερώσει ή/και να καλύψει εν πολλοίς αυτή την ανάγκη, σίγουρα θα δημιουργηθεί μια καλή αρχή. Ακόμη, η πρώτη αυτή συνάντηση είναι σημαντικό να είναι μια ευχάριστη εμπειρία για τους γονείς. Λαμβάνεται πρόνοια ώστε να ακουστούν οι ανησυχίες τους και να μην διαβαστούν απλώς κανόνες και απαγορεύσεις.

Ακολουθώντας και στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, θα μπορούσαν να οργανωθούν **συναντήσεις με συγκεκριμένες θεματικές που ενδιαφέρουν όλους τους γονείς/κηδεμόνες που έχουν παιδιά** στην εφηβεία, όπως για παράδειγμα η ασφάλεια στο διαδίκτυο ή το άγχος των εξετάσεων. Με αυτό τον τρόπο, το σχολείο φροντίζει ταυτόχρονα για την καλύτερη επικοινωνία και για την αποφυγή της περιθωριοποίησης ή γκετοποίησης συγκεκριμένων ομάδων ατόμων και οι γονείς/κηδεμόνες ΜΜΕΒ αισθάνονται ότι είναι μέρος της ευρύτερης κοινότητας του σχολείου.

Ειδικότερα για τους γονείς/κηδεμόνες ΜΜΕΒ, κατά τη διοργάνωση και στη διάρκεια των συναντήσεων αυτών:

1. Λαμβάνεται πρόνοια, ώστε να υπάρχει **διερμηνεία**. Αυτό μπορεί να γίνει:
 - με τη βοήθεια γονέων διαμεσολαβητών/διαμεσολαβητριών (γονείς παιδιών του σχολείου που γνωρίζουν ελληνικά και είναι πρόθυμοι/ες να βοηθήσουν)
 - με τη βοήθεια μαθητών ή μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία που γνωρίζουν ελληνικά
 - με αγορά υπηρεσιών, μέσω του ΔΡΑΣΕ (εάν το σχολείο συμμετέχει στο Πρόγραμμα), από επαγγελματίες διερμηνέα
 - μέσω προγραμμάτων που, κατά καιρούς, προσφέρονται μέσω του ΥΠΠΑΝ, σε συνεργασία με άλλους φορείς, όπως το «Πρόγραμμα Εκμάθησης Ελληνικών σε Ανήλικους Υψηλούς Τρίτων Χωρών (ΥΤΧ) και παροχής υπηρεσιών διαμεσολάβησης» (για σχετικές πληροφορίες μπορείτε να αποστείνετε στο Ερευνητικό Κέντρο CARDET στο τηλ. 22002100).
2. Οι εκπαιδευτικοί επιστρατεύουν την **ενσυναίσθησή** τους και σκέφτονται πώς θα ένιωθαν οι ίδιοι/ίδιες, αν έπρεπε να εμπιστευτούν το δικό τους παιδί σε ένα νέο σχολικό περιβάλλον σε μian ξένη χώρα.

Στη διάθεσή όλων των σχολείων (έχει σταλεί σε έντυπη μορφή αλλά υπάρχει και σε ηλεκτρονική στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία → Οδηγοί ΠΙ*) ο *Οδηγός γονέων διαμεσολαβητών*. Στο Α΄ μέρος μπορείτε να βρείτε ιδέες και προτάσεις για τη συνεργασία των γονέων παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία με το σχολείο και στο Β΄ μέρος υπάρχει μετάφραση κανόνων φοίτησης στα σχολεία της Κύπρου, μετάφραση βασικών όρων της Γλώσσας, των Μαθηματικών και των Φυσικών Επιστημών στα αραβικά, ρωσικά, γεωργιανά και ουκρανικά.

Επιπλέον, τα σχολεία σε συνεργασία με τον Σύνδεσμο Γονέων, αν επιθυμούν, έχουν τη δυνατότητα για διοργάνωση σεμιναρίων για γονείς. Σειρά σεμιναρίων για γονείς προσφέρεται κάθε χρόνο και από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Τίτλοι και περιγραφές των προσφερόμενων σεμιναρίων, τα ονόματα των εισηγητών/εισηγητριών, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η αίτηση είναι διαθέσιμα στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Τομέας επιμόρφωσης → Προγράμματα-Σεμινάρια → Σεμινάρια για γονείς*.

2.1.4 Συλλογή πληροφοριών για τους/τις ΜΜΕΒ

Είναι σημαντικό να λαμβάνεται πρόνοια από το σχολείο για κατ' ιδίαν συναντήσεις με τους γονείς/κηδεμόνες του/της κάθε μαθητή/μαθήτριας για συλλογή σημαντικών πληροφοριών για την προηγούμενη φοίτηση του παιδιού στο σχολείο, καθώς και άλλων πληροφοριών για το παιδί και την οικογένεια.

Αυτό γίνεται αρχικά με τη συμπλήρωση του *Ατομικού Δελτίου* του/της μαθητή/μαθήτριας, στο οποίο περιλαμβάνονται ερωτήματα για την **προηγούμενη φοίτηση του παιδιού, για την κατάσταση της υγείας του, για τη δομή της οικογένειας και την οικονομική κατάσταση** κ.ά. Επιπλέον πληροφορίες για το παιδί και την οικογένεια σχετικά με θέματα υγείας, μπορούν να συλλεχθούν μέσω του *Ερωτηματολογίου για θέματα υγείας* που συμπληρώνεται από όλους τους μαθητές και μαθήτριες του σχολείου.

Ειδικότερα για τους/τις ΜΜΕΒ και την ομαλή ένταξη, το σχολείο πρέπει να γνωρίζει επιπλέον πληροφορίες για την προηγούμενη φοίτηση του παιδιού, γιατί ο χειρισμός είναι πολύ διαφορετικός εάν το παιδί, για παράδειγμα, έχει φοιτήσει σε Δημοτικό Σχολείο στην Κύπρο ή μόλις έχει έρθει από εμπόλεμη χώρα και η φοίτηση στο σχολείο ήταν διακοπτόμενη ή/και προβληματική.

Επιπλέον, το σχολείο πρέπει να γνωρίζει και να αναγνωρίζει, τόσο το πολιτισμικό όσο και το μορφωτικό υπόβαθρο του κάθε μαθητή και της κάθε μαθήτριας. Αυτό, λειτουργεί θετικά αφενός σε ψυχολογικό επίπεδο, αφού δίνεται η ευκαιρία στο ίδιο το παιδί να αναδείξει τις γνώσεις και τις δεξιότητές του, χωρίς το εμπόδιο της γλώσσας, ενώ οι γονείς/κηδεμόνες του διαπιστώνουν ότι το σχολείο νοιάζεται για την ομαλή ένταξη του παιδιού τους και θα προσπαθήσουν κι αυτοί με κάθε τρόπο να βοηθήσουν. Αφετέρου, λειτουργεί θετικά και σε πρακτικό επίπεδο, αφού οι εκπαιδευτικοί που θα διδάξουν το παιδί θα γνωρίζουν ακριβώς την ακαδημαϊκή του εικόνα, κάποια κλίση που έχει (π.χ. τέχνη, μουσική, χορός) και θα προσαρμόσουν τη μαθησιακή διαδικασία ανάλογα.

Ο/Η Υπεύθυνος/η Τμήματος συγκεντρώνει αυτές τις πληροφορίες από τους γονείς/κηδεμόνες (ή τον/τη γονέα/κηδεμόνα) του παιδιού, είτε πριν την έναρξη των μαθημάτων είτε κατά τις πρώτες μέρες της φοίτησης στο σχολείο, με έναν από τους ακόλουθους τρόπους:

- διά ζώσης συνέντευξη/συζήτηση. Αυτή μπορεί να γίνει την ημέρα των εγγραφών. Αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία της εγγραφής και συμπλήρωσης των βασικών εντύπων (Ατομικό Δελτίο, Ερωτηματολόγιο για θέματα υγείας), ο/η Υπεύθυνος Τμήματος ΜΜΕΒ συναντά τους γονείς/κηδεμόνες κατ' ιδίαν, σε άλλο χώρο του σχολείου και συλλέγει τις επιπλέον πληροφορίες:
- εξ αποστάσεως συνέντευξη/συζήτηση (μέσω διαδικτύου) κατόπιν σχετικής συνεννόησης⁸
- συμπλήρωση online ερωτηματολογίου συλλογής πληροφοριών για την προηγούμενη φοίτηση του παιδιού, σε διάφορες γλώσσες, κατόπιν σχετικής συνεννόησης.

Ο/Η Υπεύθυνος/η Τμήματος, αφού συλλέξει τις πληροφορίες, έχει ευθύνη για την ενημέρωση όλων των διδασκόντων/ουσών στην πρώτη παιδαγωγική συνεδρία του τμήματος ΜΜΕΒ.

Περισσότερες πληροφορίες για το online ερωτηματολόγιο συλλογής πληροφοριών για την προηγούμενη φοίτηση του παιδιού, σε διάφορες γλώσσες, καθώς και ενδεικτικά ερωτήματα που αφορούν το παιδί και την οικογένειά του μπορείτε να βρείτε στον *Οδηγό υποδοχής παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία: Οι πρώτες μέρες στο σχολείο* στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → *Οδηγός ΠΙ* → *Οδηγός υποδοχής παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία: Οι πρώτες μέρες στο σχολείο*.

Με το Ατομικό Δελτίο και το Ερωτηματολόγιο για θέματα υγείας (βλ. 2.1.2 για μετάφραση), που συμπληρώνεται για όλους/όλες τους/τις μαθητές/μαθήτριες κατά την εγγραφή στο σχολείο, μπορούν να συλλεχθούν αρκετές πληροφορίες για την προηγούμενη φοίτηση του παιδιού στο σχολείο. Με κάποιες επιπλέον ερωτήσεις (προηγούμενη φοίτηση του παιδιού –συνεχόμενη, διακοπτόμενη, επίδοση σε μαθήματα γνωστικού αντικειμένου, γνώση της μητρικής γλώσσας, γνώση της Ελληνικής, ιδιαίτερες κλίσεις και ενδιαφέροντα, τυχόν προβλήματα) από τον/την Υπεύθυνο/η Τμήματος, στην παρουσία διαμεσολαβητή/διαμεσολαβήτριας είτε την ημέρα των εγγραφών είτε σε άλλο χρόνο που θα καθορισθεί, το σχολείο έχει μια καλή «εικόνα» για παιδί, η οποία εμπλουτίζεται συν τω χρόνω και όσο το παιδί αποκτά οικειότητα και αισθάνεται εμπιστοσύνη στους/στις εκπαιδευτικούς.

⁸ Στην περίπτωση της διά ζώσης ή εξ αποστάσεως συνέντευξης που θα χρειαστεί διαμεσολάβηση και το θέμα της συνάντησης εμπίπτει σε θέματα προσωπικών δεδομένων του παιδιού, συστήνεται ο/η διαμεσολαβητής/διαμεσολαβήτρια να είναι επαγγελματίας για διασφάλιση κάθε εχεμύθειας.

2.2 Σε επίπεδο εκπαιδευτικού

Στο επίπεδο των εκπαιδευτικών είναι σημαντική η συμμετοχή τους σε όλες τις πιο πάνω ενέργειες αλλά κυρίως, εντός της σχολικής τάξης, η επιδίωξη της όσο το δυνατό μεγαλύτερης **πλαισιακής στήριξης της διδασκαλίας** (Cummins, 2005). Πιο κάτω παρουσιάζονται ενδεικτικά βασικές μεθοδολογικές αρχές αλλά και δομές που μπορούν να δημιουργήσουν στη σχολική τάξη συνθήκες συμμετοχής και επιτυχίας για τα όλα τα παιδιά.

2.2.1 Εποπτικοποίηση

Είναι σημαντικό για το πρώτο διάστημα της φοίτησης MMEB στο σχολείο, παρόλο που δεν συνηθίζεται σε σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης, να γίνεται **χρήση της εικόνας** σε μεγάλο βαθμό, για παράδειγμα, για τις ονομασίες των σχολικών μαθημάτων (π.χ. με την εικόνα του σχολικού βιβλίου), για δραστηριότητες της σχολικής ζωής κ.ά. Σε ορισμένα σχολεία, οι πινακίδες έξω από τις βασικές αίθουσες του σχολείου (π.χ. Αίθουσα Καθηγητών/Καθηγητριών) έχουν μεταφραστεί σε μητρικές γλώσσες των μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία του σχολείου και έχουν προστεθεί εικόνες.

Παραδείγματα μπορείτε επίσης να βρείτε στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία → Οδηγοί ΠΙ → Οδηγός υποδοχής παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία: Οι πρώτες μέρες στο σχολείο.

2.2.2 Ειδική Αίθουσα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας

Όπως συμβαίνει και στις περιπτώσεις άλλων μαθημάτων στα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης (π.χ. Αίθουσα Γλωσσών, Αίθουσα Ιστορίας), είναι σημαντικό να υπάρχει Ειδική Αίθουσα με ηλεκτρονικό υπολογιστή και βιντεοπροβολέα για τα μαθήματα της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας στους/στις ΜΜΕΒ. Ιδεωδώς, είναι καλό να υπάρχουν ακόμη 4-5 ηλεκτρονικοί υπολογιστές (ένας σε κάθε ομάδα), ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να έχουν εύκολη πρόσβαση σε ηλεκτρονικά δίδγλωσσα και εικονογραφημένα λεξικά, σε διάφορα εφαρμογίδια και ιστοσελίδες που διευκολύνουν τη γλωσσική εκμάθηση, ενώ τα παιδιά θα μπορούν να επικοινωνούν μεταξύ τους μιλώντας και γράφοντας από κοινού στη νέα γλώσσα (ενδεικτικά προτείνονται στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → Υποστηρικτικό υλικό).

Στην αίθουσα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας ενδείκνυται να υπάρχουν:

- εκτυπωτής
- καρτέλες με την ελληνική ονομασία βασικών αντικειμένων της αίθουσας π.χ. πίνακας, θρανίο
- δίδγλωσσα και εικονογραφημένα λεξικά που μπορεί το σχολείο να αγοράσει μία φορά και να υπάρχουν μόνιμα στην αίθουσα ΜΜΕΒ
- πινακίδα/ες με εικονογραφημένο το βασικό λεξιλόγιο (έτοιμες καρτέλες με το βασικό λεξιλόγιο των θεματικών εννοιών υπάρχουν στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία* → *Οδηγοί ΠΙ* → *Οδηγός εκπαιδευτικού για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας*)
- διάφορα αντικείμενα, π.χ. πλαστικά φρούτα, φαγητά για εποπτικοποίηση των αντίστοιχων θεματικών εννοιών
- χώρος για εργασίες των μαθητών/μαθητριών
- ο φάκελος επιτευγμάτων (πορτφόλιο) του κάθε παιδιού
- γωνιά με λογοτεχνικά βιβλία στο γλωσσικό επίπεδο των παιδιών (ορισμένα σχολεία έχουν αναπτύξει σύστημα δανεισμού των βιβλίων αυτών σε ηλεκτρονική ή έντυπη μορφή)
- διάφορα παιχνίδια που μπορούν να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιο και την παραγωγή προφορικού λόγου (π.χ. Taboo, Pictionary, Μάντεψε ποιος, Scrabble, κάρτες με συνώνυμα/αντώνυμα/παραγωγή προφορικού λόγου/μέρες, μήνες, εποχές, ώρες)
- παγκόσμιος χάρτης (το κάθε παιδί γράφει ένα μικρό χαρτάκι με το όνομά του και ό,τι άλλο θέλει και το καρφίτσώνει στη χώρα καταγωγής του)
- υλικό σε διάφορες γλώσσες από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών που σκοπό έχει τη γνωριμία με την Κύπρο.

2.2.3 Διάγνωση δεξιοτήτων του/της MMEB μέσω της μητρικής γλώσσας

Ο/Η εκπαιδευτικός που διδάσκει σε μαθητές και μαθήτριες που έχουν μητρική γλώσσα διαφορετική από την κυρίαρχη γλώσσα του σχολείου, έχει πάντοτε υπόψη του ότι με κατάλληλη μεθοδολογία, με ένα σχολικό περιβάλλον χωρίς άγχος, και κυρίως με την αποδοχή, το παιδί μπορεί να μεταφέρει τις δομές, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που έχει ήδη κατακτήσει στη μητρική του γλώσσα στη δεύτερη γλώσσα κι έτσι να επιταχύνει την εκμάθησή της (Τσοκαλίδου & Μαλιγκούδη, 2011), καθώς και τις ακαδημαϊκές του γνώσεις σε μαθήματα γνωστικών αντικειμένων.

Σε αυτή τη βάση, είναι σημαντικό, με την άφιξη του/της MMEB στο σχολείο, να γίνεται διάγνωση των γνώσεων του/της και σε μαθήματα γνωστικού αντικειμένου, μέσω της μητρικής γλώσσας του παιδιού. Αυτό δίνει τη δυνατότητα:

- στο παιδί για μια αρχική διάγνωση των γνώσεων του σε ορισμένα τουλάχιστον μαθήματα, χωρίς το εμπόδιο της γλώσσας, γεγονός που ενισχύει σε μεγάλο βαθμό την αυτοπεποίθησή του
- στον/στην εκπαιδευτικό της γενικής τάξης ή/και του ενισχυτικού μαθήματος να γνωρίζει το σημείο εκκίνησης της διδασκαλίας του/της, μια βασική προϋπόθεση για τη διαφοροποίηση της διδασκαλίας που καλείται να εφαρμόσει.

Για τον σκοπό αυτό, υπάρχουν αναρτημένα διαγνωστικά δοκίμια των γνώσεων στα Μαθηματικά και στις Φυσικές Επιστήμες (Βιολογία και Φυσική), καθώς και σχετικές οδηγίες χορήγησης και διόρθωσης, που μπορούν να αξιοποιηθούν από τους/τις εκπαιδευτικούς των συγκεκριμένων ειδικοτήτων.

Πρόσβαση στα διαγνωστικά δοκίμια μπορείτε να έχετε από την ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου → *Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία*
→ *Διαγνωστικά Δοκίμια*.

2.2.4 Δεύτερος εκπαιδευτικός στην τάξη

Αξιοποίηση του δεύτερου εκπαιδευτικού στην τάξη, εάν στο σχολείο λειτουργεί το πρόγραμμα ΔΡΑΣΕ. Ο/Η εκπαιδευτικός της τάξης φροντίζει ώστε ο/η εκπαιδευτής/εκπαιδευτρια του ΔΡΑΣΕ να είναι ενήμερος/η για το σχέδιο μαθήματος και η οργάνωση της τάξης να είναι ομαδοσυνεργατική, ώστε να αξιοποιείται στο έπακρον η παρουσία του/της δεύτερου/ης εκπαιδευτικού, γεγονός που έχει θετική επίδραση στα μαθησιακά αποτελέσματα.

3. Ενέργειες που ενισχύουν την ολιστική προσέγγιση για την υποδοχή και ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία

Πέρα από τις απαραίτητες ενέργειες που έχουν ήδη αναφερθεί, συστήνεται ένα σχολείο να προβεί και σε άλλες ενέργειες που παρουσιάζονται πιο κάτω, οι οποίες διαμορφώνουν και ενισχύουν την ολιστική προσέγγιση της υποδοχής και της ένταξης και συμβάλλουν στη μεγαλύτερη διάδραση του/της μαθητή/μαθήτριας με μεταναστευτική βιογραφία στον χώρο του σχολείου.

3.1 Ένταξη του σχολείου στο Πρόγραμμα Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης των Εκπαιδευτικών

Η ένταξη ενός σχολείου που υποδέχεται μεγάλο αριθμό μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία σε ένα πρόγραμμα επαγγελματικής μάθησης των εκπαιδευτικών του, δίνει την ευκαιρία για επιμορφωτικές δράσεις και εφαρμογές τους στη μαθησιακή διαδικασία, καθώς και για συνεργασία και συνέργειες μεταξύ των εκπαιδευτικών του σχολείου εντός και εκτός της τάξης, με την υποστήριξη ενός/μίας κριτικού/ης φίλου/φίλης.

Ένας αριθμός σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης κάθε χρόνο έχει την ευκαιρία να ενταχθεί στο Πρόγραμμα Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης που προσφέρει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Δήλωση συμμετοχής των σχολείων στο Πρόγραμμα κοινοποιείται κάθε χρόνο μέσω Εγκυκλίου. Περισσότερες πληροφορίες για το Πρόγραμμα, μπορείτε να βρείτε στην ιστοσελίδα *Επαγγελματική Μάθηση Εκπαιδευτικών* που βρίσκεται στην ιστοσελίδα του *Παιδαγωγικού Ινστιτούτου* → *εικονίδιο Επαγγελματική Μάθηση Εκπαιδευτικών* ή να αποστείλετε γραπτό μήνυμα στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο epaggelmatikimathisi@cyearn.pi.ac.cy

3.2 Συμμετοχή του σχολείου στο Δίκτυο για υποστήριξη της εφαρμογής της αντιρατσιστικής πολιτικής του ΥΠΠΑΝ «Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού & Οδηγός Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών»

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο πραγματοποιεί επιμορφωτικές και άλλες δράσεις στήριξης των σχολείων Δημοτικής, Μέσης Γενικής και Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, για την εφαρμογή της αντιρατσιστικής πολιτικής του ΥΠΠΑΝ «Κώδικας Συμπεριφοράς κατά του Ρατσισμού & Οδηγός Διαχείρισης και Καταγραφής Ρατσιστικών Περιστατικών». Για τον σκοπό αυτό λειτουργεί κάθε χρόνο Δίκτυο Υποστήριξης και η στήριξη των σχολείων προσφέρεται κυρίως μέσω συναντήσεων για ενημέρωση, αναστοχασμό και επιμόρφωση, γύρω από σχετικά θέματα (π.χ. διαχείριση ρατσιστικών περιστατικών, μισαναπηρισμός, διαχείριση αμφιλεγόμενων θεμάτων σχετικών με τη διαφορετικότητα, πολλαπλές μορφές ταυτοτήτων και ρατσισμού). Τα σχολεία ενημερώνονται στην αρχή κάθε σχολικής χρονιάς με σχετική Εγκύκλιο για την έναρξη της λειτουργίας του Δικτύου και τη διαδικασία υποβολής της συμμετοχής τους.

Στην ιστοσελίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου υπάρχει ενημερωτική σελίδα για την αντιρατσιστική πολιτική (εικονίδιο *Αντιρατσιστική Πολιτική*), η οποία εμπλουτίζεται και ανανεώνεται τακτικά. Στην ιστοσελίδα μπορείτε να βρείτε πληροφορίες για τα βήματα υλοποίησης της πολιτικής, υποστηρικτικό υλικό, εκπαιδευτικό υλικό, εγχειρίδια και δραστηριότητες για την αντιρατσιστική εκπαίδευση, θεατρικά στο πλαίσιο της αντιρατσιστικής προσέγγισης κ.ά. Επιπρόσθετα, για διευκρινίσεις και άλλες πληροφορίες τα σχολεία μπορούν να επικοινωνούν μέσω γραπτού μηνύματος στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο kodikas@cyearn.pi.ac.cy

Σημειώνεται ότι τόσο η εφαρμογή της πολιτικής του ΥΠΠΑΝ για την επαγγελματική μάθηση των εκπαιδευτικών, μέσω της συμμετοχής στο Πρόγραμμα Υποστήριξης Επαγγελματικής Μάθησης, όσο και η συμμετοχή του σχολείου στο Δίκτυο υποστήριξης της αντιρατσιστικής πολιτικής εντάσσονται στο πλαίσιο των επιλογών του σχολείου για υλοποίηση του Ενιαίου Σχεδίου Βελτίωσης της Σχολικής Μονάδας.

3.3 Ανάπτυξη δράσεων για ενδυνάμωση του ρόλου των γονέων/κηδεμόνων – εμπλοκή και συμμετοχή της οικογένειας στο σχολείο

Οι σχέσεις που διατηρεί το σχολείο με τις οικογένειες των μαθητών/μαθητριών του αποτελούν καθοριστικές συνιστώσες της ποιότητας της εκπαίδευσης που παρέχει το σχολείο (Συμεού, 2008). Οι περισσότεροι γονείς/κηδεμόνες, μετανάστες/μετανάστριες ή πρόσφυγες, διστάζουν να έρθουν σε επαφή με το σχολείο, να πάρουν μέρος σε δραστηριότητές του, να αναπτύξουν σχέσεις μεταξύ τους, με τους Κύπριους γονείς/κηδεμόνες ή με τους/τις εκπαιδευτικούς των παιδιών τους. Οι λόγοι που συμβαίνει αυτό είναι πολλοί. Κάποιοι δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν λόγω του ότι δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα, κάποιοι λόγω έλλειψης χρόνου ή λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Κάποιοι, βέβαια, και λόγω έλλειψης νόμιμων πιστοποιητικών παραμονής στην Κύπρο (Ιωαννίδου, 2018).

Για να επιτευχθεί η επικοινωνία με όσο το δυνατόν περισσότερους γονείς/κηδεμόνες, για να εμπιστευτούν το σχολείο και να φανεί έμπρακτα η ανάγκη για πιο ουσιαστική επαφή με τους γονείς/κηδεμόνες, που, εν τέλει, θα βοηθήσει το σχολείο για τυχόν ζητήματα συμπεριφοράς, επίδοσης και απουσιών των μαθητών/μαθητριών, είναι καλό το σχολείο να προχωρήσει σε αυτές τις ενέργειες:

Ο/Η Υπεύθυνος/η Τμήματος να επιδιώκει **συχνή επικοινωνία** με τους γονείς/κηδεμόνες, όχι μόνο όταν υπάρχει κάποιο ζήτημα, αλλά και για να αναφέρει κάποια πρόοδο του παιδιού, τη συμμετοχή σε μια ομαδική εργασία κ.λπ. Με αυτό τον τρόπο η επικοινωνία με το σχολείο δεν είναι πάντα αρνητική εμπειρία και οι γονείς/κηδεμόνες ενθαρρύνονται να επικοινωνούν με το σχολείο με δική τους πρωτοβουλία.

Οργάνωση μιας πρώτης **συνάντησης υποδοχής και γνωριμίας** γονέων/κηδεμόνων και μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία με τους χώρους του σχολείου και με τους/τις εκπαιδευτικούς, πριν την έναρξη των μαθημάτων στην παρουσία διαμεσολαβητών/διαμεσολαβητριών.

Διοργάνωση **κοινών δράσεων συνεργασίας** μεταξύ μαθητών/μαθητριών και γονέων/κηδεμόνων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης.

Στόχος είναι:

- η αξιοποίηση του μορφωτικού κεφαλαίου των μαθητών/μαθητριών και των γονέων/κηδεμόνων των μειονοτικών ομάδων (συμπεριλαμβανομένων των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ταλέντων που φέρουν ήδη από τη χώρα προέλευσής τους)
- η βελτίωση των μαθησιακών επιδόσεων όλων των μαθητών/μαθητριών
- η συνειδητοποίηση τόσο από τους γονείς/κηδεμόνες όσο και από τους/τις μαθητές/μαθήτριες και τους/τις εκπαιδευτικούς πολιτισμικών ομοιοτήτων (Κεσίδου, 2008).

Η διοργάνωση τέτοιων δράσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αγγίζει όχι μόνο τη γνωστική αλλά και τη συναισθηματική σφαίρα της προσωπικότητας των μαθητών/μαθητριών. Αυτό σημαίνει περισσότερες πιθανότητες επίδρασης στις αντιλήψεις ή και στις στάσεις των μαθητών/μαθητριών (Κεσίδου, 2008). Στα σχολεία μας αυτή η σημαντική πτυχή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης παίρνει συχνά τη μορφή εκδηλώσεων διαπολιτισμικού χαρακτήρα με τη συμμετοχή, σε αρκετές περιπτώσεις, ολόκληρου του σχολείου, όπως στην περίπτωση του Γυμνασίου Νεάπολης (ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1).

3.4 Συμμετοχή μαθητών και μαθητριών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης σε διαγωνισμούς

Η συμμετοχή σε διαγωνισμούς είναι μία εκπαιδευτική και παράλληλα δημιουργική διαδικασία που βοηθά στη συνεργασία των μαθητών/μαθητριών μεταξύ τους και με τους/τις εκπαιδευτικούς, στην ανταλλαγή ιδεών και στη δημιουργία κοινού παραγόμενου. Πιο κάτω καταγράφονται οι εμπειρίες των ίδιων των εκπαιδευτικών για την αξία της συμμετοχής σε τέτοιου είδους δράσεις:

Το **Περιφερειακό Γυμνάσιο Κοκκινότριμιθιάς** συμμετείχε στον Διαγωνισμό «Ελλάδα, Κύπρος, Ομογένεια: Εκπαιδευτικές γέφυρες» με ομάδα ΜΜΕΒ.

“...αυτό που εντοπίζω, μέσα από τη διαδικασία αυτή, είναι ότι οι μαθητές/μαθήτριες το απολαμβάνουν και βάζουν πάντα ως στόχο τη διάκριση, γεγονός που με οδηγεί από την αρχή στην κατάκτηση του εκπαιδευτικού μου στόχου, του ομαδικού πνεύματος και των ίσων ευκαιριών στη μάθηση και τη χαρά”.

Το κίνητρο για συμμετοχή των μαθητών και μαθητριών σε διαγωνισμούς, έδωσε την αφορμή για μάθηση, μέσω δημιουργικών εργασιών, και στο **Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου**.

“...στο πλαίσιο του μαθήματος της Ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας, σκεφτήκαμε ότι το παραμύθι είναι το καταλληλότερο και πιο γνωστό σε όλους λογοτεχνικό είδος για να μελετήσουμε.

Μέσα από συζήτηση καταλήξαμε ότι θα ήταν πολύ ενδιαφέρον να διασκευάσουμε στα ελληνικά ένα παραμύθι, να το εικονογραφήσουμε και να το μεταφράσουμε σε τρεις γλώσσες, με σκοπό τη δημοσίευσή του στην εφημερίδα του σχολείου μας και κατ' επέκταση τη συμμετοχή μας στον διαγωνισμό «Βιβλιομανία». Έτσι, μέσα από ιδεοθύελλα, καταλήξαμε στην επιλογή του παραμυθιού «Σεβάζ ο Θαλασσινός: το πρώτο ταξίδι» και... αμέσως πιάσαμε δουλειά!”.

Ολόκληρο το παραμύθι είναι προσβάσιμο στο: <https://documentcloud.adobe.com/link/review?uri=urn%3Aaaid%3Ausc%3AUS%3A7a66ee89-905e-400e-9dd5-00b8fe45bc33>

Ομάδα του επιπέδου Α1 του **Γυμνασίου Αγίου Θεοδώρου** τη σχολική χρονιά 2017-2018 δημιούργησε το επιτραπέζιο παιχνίδι με ζάρια «Ανθρώποις: όλοι ίσοι, όλοι διαφορετικοί», το οποίο απέσπασε το 1ο παγκύπριο βραβείο στον Διαγωνισμό Επιχειρηματικότητας και Καινοτομίας «Ιδεοδρόμιο».

“Ο στόχος ήταν η δημιουργία ενός δημιουργικού και ευχάριστου παιχνιδιού με εκπαιδευτικό χαρακτήρα για θέματα αποδοχής και διαχείρισης της διαφορετικότητας, καθώς και της ανάπτυξης της ομαδικότητας και της συνεργασίας”.

Το παιχνίδι παρουσιάζεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2. Ολόκληρο το παιχνίδι και οδηγίες για το πώς παίζεται για να αξιοποιηθεί στην τάξη είναι προσβάσιμο στο: <https://documentcloud.adobe.com/link/review?uri=urn:aaid:scds:US:7d2f3010-49cf-4e68-9fc4-55d582cd7907>

3.5 Εμπλοκή των ΜΜΕΒ σε σχολικές εκδηλώσεις και άλλες δραστηριότητες μάθησης

Μια ευκαιρία για γνώση των διαφόρων πολιτισμών που εκπροσωπούνται στο σχολείο μέσα από τους μαθητές και μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία είναι οι εκδηλώσεις του σχολείου και καταδεικνύουν ότι οι πολιτισμικές διαφορές, καθώς και η γλωσσική ποικιλότητα αποτελούν πλούτο και όχι έλλειμμα και συμβάλλουν στη συμπερίληψη όλων των παιδιών στο σχολείο. Βέβαια είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι οι εκδηλώσεις αυτές δεν πρέπει να είναι μεμονωμένες και να παγιδεύουν το σχολείο σε μια φοκλόρ προσέγγιση της μεταναστευτικής/προσφυγικής ταυτότητας και της πολυπολιτισμικότητας (Fish, 1997). Αντίθετα θα πρέπει να εντάσσονται λειτουργικά στο σχολικό πρόγραμμα και να λειτουργούν ως αφορμή για ανάδειξη των βιωμάτων των παιδιών μέσα από συνεργασίες, αποφυγή στίγματος και ως το έναυσμα για την αναζήτηση όμοιων και διαφορετικών στοιχείων και την ερμηνεία της πολλαπλότητας ταυτότητας και χαρακτηριστικών στο πλαίσιο της αλληλεπίδρασης ανθρώπων στον χρόνο και τον χώρο (Ανδρούσου, 2005).

Η διαπολιτισμική προσέγγιση δεν είναι «εκπαιδευτική πρακτική» που περιορίζεται σε απλές προτάσεις οργάνωσης και σχεδιασμού της διδασκαλίας και των εξωδιδασκικών δράσεων του σχολείου. Αντιπροσωπεύει περισσότερο μια συνολική πρόταση που επεκτείνει και ασκεί κριτική και αμφισβήτηση στις βασικές ηθικές και φιλοσοφικές αρχές της εκπαίδευσης. Αυτό που αποκαλείται «διαπολιτισμική πρόθεση» περιλαμβάνει ένα φάσμα αλλαγών που εκτείνονται από τις εκπαιδευτι-

κές δομές και τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού συστήματος έως το επίπεδο των διδακτικών πρακτικών και την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων που βασίζονται στην ισότητα και τη δικαιοσύνη (Maniatis, 2012).

Στη συνέχεια παρουσιάζονται σύντομα ορισμένες τέτοιες προσπάθειες, όπως έχουν καταγραφεί στη διαδικτυακή πλατφόρμα επικοινωνίας *Δίκτυο σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης όπου διδάσκεται η Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα*, στην οποία συμμετέχουν όλοι/όλες οι φιλόλογοι που διδάσκουν τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία τη σχολική χρονιά 2019-2020.

Γυμνάσιο Παλουριώτισσας:

“ την προηγούμενη χρονιά οργανώσαμε ένα συνέδριο, στο οποίο συνεργάστηκαν παιδιά της μεταναστευτικής τάξης με γηγενείς μαθητές του σχολείου. Πολλοί διάλεξαν φίλους και φίλες τους που γνώρισαν στο σχολείο, παρουσίασαν τις χώρες τους και χόρεψαν χορούς της πατρίδας τους. Πολύ συγκινητική ήταν και η απαγγελία της «Ιθάκης» του Καβάφη σε μητρικές γλώσσες των παιδιών ”.

Στόχος ήταν η συνεργασία μεταξύ παιδιών, η ανάδειξη του κοσμοπολιτισμού και της οικουμενικότητας του ποιητή και η ανάδειξη κοινών, όμοιων και διαφορετικών μοτίβων στη θεματολογία, τη μουσική και την κίνηση των βιωμάτων των παιδιών.

Λύκειο Αποστόλων Πέτρου και Παύλου:

“ στο πλαίσιο της λειτουργίας του Ομίλου Καλών Τεχνών, που ήταν ενταγμένα τα κορίτσια μου, με συνεργασία της καθηγήτριας της Τέχνης, ζωγράφισαν τις σημαίες των χωρών καταγωγής του μαθητικού πληθυσμού σε τοίχους περίφραξης της αυλής του σχολείου”.

Στόχος ήταν η συνεργασία μεταξύ των παιδιών για την αισθητική εικόνα του σχολείου τους, η δημιουργία της αίσθησης του ανήκειν και η ανάδειξη του γλωσσικού και πολιτισμικού πλούτου του σχολείου.

Περιφερειακό Γυμνάσιο και Λύκειο Λευκάρων:

Σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, που τους προσφέρει η ευελιξία της τοπικής κοινότητας, οι υπεύθυνοι για τους/τις ΜΜΕΒ διοργανώνουν βιωματικά μαθήματα, με θέμα, για παράδειγμα, το υγιεινό πρόγευμα. Σε αυτά συνδυάζεται η θεωρία με την πράξη, αφού οι εκπαιδευτικοί πηγαίνουν με τα παιδιά στην υπεραγορά, ψωνίζουν τα υλικά και ακολούθως ετοιμάζουν το υγιεινό πρόγευμα στην αίθουσα οικιακής οικονομίας. Όταν διδάσκουν τη θεματική ενότητα για τα επαγγέλματα, οργανώνουν περίπατο στα Λεύκαρα και επίσκεψη σε παραδοσιακά εργαστήρια, για να γνωρίσουν τα παιδιά τα επαγγέλματα, αλλά και να κάνουν εξάσκηση στα ελληνικά, αφού κάνουν τα ίδια ερωτήσεις στους επαγγελματίες.

Οι δραστηριότητες αυτές, δομημένες εκ των προτέρων και σχεδιασμένες σωστά, διευκολύνουν ώστε η εκμάθηση της γλώσσας να πλαισιώνεται, να γίνεται βιωματική και να αποκτά νόημα για το παιδί.

Περιφερειακό Γυμνάσιο και Λύκειο Λευκάρων:

Οργανώνονται, μεταξύ άλλων και παζαράκια, στα οποία πωλούνται διάφορες κατασκευές των παιδιών. Με τα χρήματα που μαζεύονται, οργανώνεται συνήθως μια εκπαιδευτική επίσκεψη σε έναν χώρο που συνδέεται με την ιστορία και τον πολιτισμό της Κύπρου, όπως για παράδειγμα στην Πέτρα του Ρωμιού.

Στόχος είναι η συνεργασία των παιδιών, η ανάδειξη ποικίλων δεξιοτήτων, πέρα από τη γλωσσική-ακαδημαϊκή και η επίτευξη κοινού σκοπού, στη βάση των ίσων ευκαιριών στη συμμετοχή στη σχολική και κοινωνική ζωή.

Γυμνάσιο Αγίου Βασιλείου:

Έγινε καταγραφή συνταγών από τις χώρες προέλευσης των ΜΜΕΒ, οι οποίες εκδόθηκαν σε επιτραπέζιο ημερολόγιο και πωλήθηκαν. Τα έσοδα χρησιμοποιήθηκαν για την αγορά λογοτεχνικών βιβλίων και άλλου αναγκαίου εκπαιδευτικού υλικού για την αίθουσα διδασκαλίας της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας.

Παράλληλα οι συνταγές μπορούν να αξιοποιηθούν για ανάδειξη στοιχείων όπως οι κοινές αναφορές σε υλικά (π.χ. ρύζι, ψωμί), η προσαρμογή των επιλογών στον χώρο και στον χρόνο (π.χ. ζεστή σούπα ή κρύο γιαούρτι), η αλληλεπίδραση ανθρώπων και η δημιουργία και εξέλιξη νέων συνταγών και συνηθειών κτλ.

Γυμνάσιο Αγίου Βασιλείου:

Στο πλαίσιο διαθεματικών εργασιών έγινε έρευνα για τις χώρες καταγωγής όλων των μαθητών και μαθητριών του σχολείου, όχι μόνο των ΜΜΕΒ, ζωγραφίστηκαν σημαίες και στον χρόνο του διαλείμματος παρουσιάστηκαν οι χώρες, καθώς και τραγούδια.

Στόχος ήταν να εμπλακούν οι μαθητές και μαθήτριες του σχολείου σε δραστηριότητες που αφορούν το σχολείο ως σύνολο και που δίνουν την ευκαιρία να αναδειχθούν άλλα ταλέντα όλων των παιδιών, όπως η τέχνη και η μουσική, χωρίς το εμπόδιο της γλώσσας.

Γυμνάσιο Αγίου Βασιλείου:

Το σχολείο αξιοποίησε τη λογική του μέντορα ένταξης από την κοινότητα (community mentor) (DCSF, 2008). Προσκλήθηκε ο Κενυάτης αθλητής Ανδρέας Μισιάρας και μίλησε σε ομάδα μαθητών/μαθητριών του σχολείου για τις δικές του εμπειρίες, όταν πρωτοήλθε στην Κύπρο. Οι μαθητές/μαθήτριες του προγράμματος εκμάθησης της Ελληνικής του επιπέδου Α2 τον προλόγισαν, ετοίμασαν παρουσίαση σχετική με τη ζωή του και του πήραν συνέντευξη.

Η παρουσία του επηρέασε θετικά τους/τις ΜΜΜΒ γιατί, όπως είπαν τα παιδιά, το παράδειγμά του αποδεικνύει πως μπορούν να ενταχθούν και να διακριθούν σε μια χώρα που δεν είναι η πατρίδα τους.

Γυμνάσιο Παλουριώτισσας

Η χρησιμότητα των επισκέψεων σε διάφορους χώρους και εκδηλώσεις αναδεικνύεται, μέσω της παρακολούθησης, από ομάδα μαθητών και μαθητριών του σχολείου, αγώνων του Παγκοσμίου Πρωταθλήματος Μπιλιάρδου κάτω των δεκαεννιά (19).

Τέτοιες ενέργειες προσφέρουν στα παιδιά που μαθαίνουν μια δεύτερη γλώσσα τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε μια δραστηριότητα, για την οποία η γλώσσα δεν είναι εμπόδιο, γεγονός που τους προσφέρει αυτοπεποίθηση. Παράλληλα μπορεί να αποτελέσει σημείο αναφοράς για γλωσσικούς στόχους.

Λύκειο Παλουριώτισσας:

“Τα οφέλη από το σχολικό θέατρο έχουν αναλυθεί και αναπτυχθεί από πολλούς ειδικούς”.

Η εμπλοκή των μαθητών στη θεατρική παράσταση του σχολείου τους, παρέχει γνώσεις, παιδεία, καλλιεργεί δεξιότητες και οδηγεί στην κοινωνικοποίηση (Γραμματάς, 2004: 18). Είναι, επομένως, αναμενόμενο να αποδειχτεί ιδιαίτερα ευεργετική για τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία, που έχουν, συνήθως, μεγαλύτερη ανάγκη για εκτόνωση από την πιεστική πραγματικότητα (Παπαδόπουλος, 2010: 64), λόγω του τραύματος που φέρουν ως άτομα που έχουν να αντιμετωπίσουν πλήθος δυσκολιών (Παπαδόπουλος, 2019: 66).

Εκτενής παρουσίαση της δράσης γίνεται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στόχος του παρόντος Οδηγού είναι να συγκεντρώσει υπάρχουσες δομές και παραδείγματα και να δώσει ιδέες και εισηγήσεις στα σχολεία Μέσης Γενικής και Μέσης Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της Κύπρου για την υποδοχή και την ένταξη μαθητών και μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία, ώστε, όπως όλοι/όλες οι μαθητές/μαθήτριες του σχολείου, να έχουν ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στην εκπαίδευση και κατ' επέκταση στην κοινωνία.

Όπως έχει αναφερθεί ήδη, το έργο του/της εκπαιδευτικού που έχει στην τάξη του παιδιά με διαφορετικό γλωσσικό, μαθησιακό και πολιτισμικό υπόβαθρο, καθώς και το έργο του σχολείου που υποδέχεται ΜΜΕΒ, γίνεται απαιτητικότερο, γι' αυτό και είναι σημαντικό για την ομαλή υποδοχή και ένταξη των ΜΜΕΒ, όπως και όλων των μαθητών/μαθητριών του σχολείου, να αξιοποιούνται και να εμπλουτίζονται υφιστάμενες δομές και να εμπλέκεται όλο το σχολείο.

Για οποιαδήποτε διευκρίνιση, απορία ή εισήγηση για τα θέματα που άπτονται του περιεχομένου του Οδηγού, μπορείτε να επικοινωνείτε με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Φιλολογοί που συνέβαλαν στην καταγραφή των δράσεων που παρουσιάζονται στον Οδηγό και στη συλλογή φωτογραφιών

Γυμνάσιο Νεάπολης

Γεωργία Αριστείδου, Κωνσταντίνα Ιωάννου, Ειρήνη Παναγιώτου

Περιφερειακό Γυμνάσιο Κοκκινότριμιθιάς

Σκεύη Μαρκουλλή

Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου

Φωτιάνα Αντωνιάδη

Γυμνάσιο Παλουριώτισσας

Μαρία Χρυσάφην, Μαρία Τσαγγάρη, Ελισάβετ Αργυρίου

Λύκειο Αποστόλων Πέτρου και Παύλου

Αναστασία Κουμουρή

Περιφερειακό Γυμνάσιο και Λύκειο Λευκάρων

Έρμα Μιχαήλ και Μάριος Βασιλείου

Γυμνάσιο Αγίου Βασιλείου

Γεωργία Τσιάρτα, Στέλλα Κυπριανού, Θεανώ Φαφουρτή-Βασιλειάδου (ΒΔ)

Λυκείου Παλουριώτισσας

Πάολα Σταυρίδη-Κωνσταντίνου

Ευρυβιάδειο Γυμνάσιο

Ξένια Ξιναρή

Α΄ Τεχνική Σχολή Λευκωσίας

Μαργαρίτα Κτωρίδου

Γυμνάσιο Έμπας

Δώρα Θεοδοσίου

Περιφερειακό Γυμνάσιο Ακακίου

Παναγιώτα Παπαθωμά

Το φωτογραφικό υλικό που εμπλουτίζει τον Οδηγό έχει εξασφαλιστεί κατόπιν έγκρισης από σχολεία, όπου λειτουργούν Προγράμματα εκμάθησης της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας τη σχολική χρονιά 2019-2020.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Ανδρούσου, Α. (2005). *Πώς σε λένε; Διεργασίες μιας Επιμορφωτικής Παρέμβασης στη Μειονοτική εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γιάννακα, Β. και Κυπριανού, Δ. (2018). *Οδηγός υποδοχής παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία: Οι πρώτες μέρες στο σχολείο*. Λευκωσία: ΥΠΠ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Γραμματάς, Θ. (2004). *Το θέατρο στο σχολείο: Μέθοδοι διδασκαλίας και εφαρμογής*. Αθήνα: Ατραπός.
- Γραμματάς, Θ. (2014). *Το θέατρο στην Εκπαίδευση: Καλλιτεχνική Έκφραση και Παιδαγωγία*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019). *Έκθεση Συμβουλευτικής Ομάδας Ομοτίμων για την ένταξη μαθητών/μαθητριών με μεταναστευτική βιογραφία στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα*. Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- Ζάγκα, Ε. (2013). Τα μοντέλα διδασκαλίας της γλώσσας με βάση το περιεχόμενο και η αξιοποίησή τους στη διδασκαλία της γλώσσας ως δεύτερης ξένης. *Διαδρομές στη Διδασκαλία της Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας. Θεσσαλονίκη, ΚΕΓ*. Διαθέσιμο στο: http://elearning.greek-language.gr/pluginfile.php/1136/mod_resource/content/5/montela.didaskalias.pdf. Ανακτήθηκε στις 8/5/2020.
- Ιωαννίδου, Ευ. (2018). Καλές πρακτικές στη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας: Η εμπειρία ενός σχολείου στην Κύπρο. Στο: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, *Οδηγός για Διαχείριση της Κοινωνικοπολιτισμικής Ετερότητας* (σ. 175-200). Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.
- Κεσίδου, Α. (2008). Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια εισαγωγή. Στο: *Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή, Οδηγός Επιμόρφωσης*. Επιμέλεια: ΥΠ.Ε.Π.Θ/Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων & αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Θεσσαλονίκη: Λιθογραφία. σ.21-36.
- Μητσιάκη, Μ. (2020). *Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα στο Εκπαιδευτικό Σύστημα της Κύπρου*. Λευκωσία: ΥΠΠΑΝ.
- Παπαδόπουλος, Ρ.Κ. (2019) (Επιμ.). *Ψυχοκοινωνικές διαστάσεις της προσφυγικής συνθήκης - Συνεργική προσέγγιση*. Αθήνα: Κέντρο Ημέρας Βαβέλ (Συν-ειρμός ΑμΚΕ Κοιν. Αλληλεγγύης) και Centre for Trauma, Asylum and Refugees (University of Essex).
- Παπαδόπουλος, Σ. (2010). *Παιδαγωγική του Θεάτρου*. Αθήνα: x.ε.
- Σκούρτου, Ε. (2004). Η Διγλωσσία στη Σχολική Τάξη – Παρεμβάσεις Εκπαιδευτικών. Στο: Σαραφίδου Τρ. (επιμ.), *Διγλωσσία και Εκπαίδευση, Υλικά Ημερίδας*. Ξάνθη: Εταιρία Αξιοποίησης και Διαχείρισης Περιουσίας Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης.
- Συμεού, Λ. (2008). Σχέσεις εκπαιδευτικών-γονέων: Μοντέλα εκπαιδευτικών της Κύπρου. *Ψυχολογική Εταιρεία*, 6, 135–171.

Τσιπλάκου, Σ. (2018). Κατανοώντας τη διγλωσσία: *θεωρητικές έννοιες και εφαρμογές τους στην τάξη*, Στο Τσιπλάκου, Σ. (επιμ.) *Οδηγός διαχείρισης κοινωνικοπολιτισμικής ετερότητας στο σχολείο*. Λευκωσία: ΥΠΠ - Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, σελ. 7-20.

Τσοκαλίδου, Ρ. & Μαλιγκούδη, Χ. (2011). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και Διγλωσσία. Κεφάλαιο 2, Ενότητα Επιμορφωτικό Υλικό στο Πλαίσιο του προγράμματος ΕΣΠΑ: Πιστοποίηση Ελληνομάθειας, Υποστήριξη και Ποιοτική Ανάδειξη της Διδασκαλίας της Ελληνικής ως Ξένης/Δεύτερης Γλώσσας (συγχρηματοδότηση Υπουργείου Παιδείας- Ευρωπαϊκής Ένωσης και υλοποίηση Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας). Διαθέσιμο στο: http://users.auth.gr/tsokalid/images/Diapolitismiki%20ekpedefsi_12.pdf, ανακτήθηκε στις 10/4/2020.

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (2016). Κείμενο Πολιτικής για την Ένταξη των μαθητών/τριών με Μεταναστευτική Βιογραφία στο Κυπριακό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Λευκωσία. Διαθέσιμο στο <http://enimerosi.moec.gov.cy/archeia/1/ypp5477b>. Ανακτήθηκε στις 30/4/2020.

Χατζηδάκη, Α. (2014). Η ανάπτυξη της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας μέσα στις συμβατικές σχολικές τάξεις. Στο: Κατσαρού, Ε. & Λιακοπούλου, Μ. (επιμ.), *Θέματα διδασκαλίας και αγωγής στο πολυπολιτισμικό σχολείο*. Ενότητα β'. Επιμορφωτικό υλικό. Πρόγραμμα ΕΣΠΑ «Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοσούντων Μαθητών», Θεσσαλονίκη, σ. 291-310. Διαθέσιμο στο http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/images/pdf/keimena/yliko/enotita_b/xatzidaki.pdf. Ανακτήθηκε στις 5/5/2020.

Cummins, J. (2005) (μεταφρ. Σ. Αργύρη, εισ. επιμ. Ε. Σκούρτου). *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*. Β' έκδοση βελτιωμένη. Αθήνα: Gutenberg.

DCSF (Department for children, schools and families) (2008). New Arrivals Excellence Programme.

Fish, S. (1997). Boutique Multiculturalism, or Why Liberals Are Incapable of Thinking about Hate Speech. *Critical Inquiry*, 23(1), 378-395.

Maniatis, P. (2012). Critical Intercultural Education: Necessities and Prerequisites for its Development in Greece. *Journal for Critical Education Policy Studies*, Volume 10, Number 1. Διαθέσιμο στο <http://www.jceps.com/archives/697>. Ανακτήθηκε στις 25/5/2020.

NESSE (2008). *Education and migration: strategies for integrating migrant children in European schools and societies. A synthesis of research findings for policy-makers*. European Commission.

Schön, D.A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York, NY: Basic Books.

Winston, J. and Tandy, M. (2008). *Beginning Drama 4-11*. London: David Fulton Publishers Ltd.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΓΕΥΣΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΝΕΑΠΟΛΗΣ ΛΕΜΕΣΟΥ

Το Γυμνάσιο Νεάπολης Λεμεσού έχει κάνει παράδοσή του μία υπέροχη διαπολιτισμική γευστική συνάντηση. Οι υπεύθυνες καθηγήτριες του Προγράμματος εκμάθησης της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας, μαζί με τους μαθητές και τις μαθήτριες με μεταναστευτική βιογραφία, σε συνεργασία με τους γονείς και τους κηδεμόνες τους, οργανώνουν μια γιορτή, που σκοπό έχει την παρουσίαση γευστικών εδεσμάτων διαφορετικών πολιτισμών, προωθώντας έτσι την αποδοχή της διαφορετικής κουλτούρας.

Παραδοσιακά φαγητά και γλυκά από διάφορες χώρες τοποθετούνται στις αίθουσες της Οικιακής Οικονομίας του σχολείου, με τη βοήθεια των καθηγητριών του μαθήματος. Οι μαθητές και οι μαθήτριες φροντίζουν τη διακόσμηση του χώρου με εικόνες από τις χώρες τους, καθώς και την προβολή οπτικοακουστικού υλικού και βίντεο, θέλοντας με αυτό τον τρόπο να προβάλουν και στους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές τους το ξεχωριστό χωρικό και πολιτισμικό τους πεδίο. Οι μαθητές και οι μαθήτριες, σε συνεργασία με τους/τις εκπαιδευτικούς, συμμετέχουν στη διαδικασία του μαγειρέματος, αλλά και της καθαριότητας στο τέλος της γιορτής. Μάλιστα πολλές μητέρες αυτών των μαθητών/μαθητριών, προσφέρουν την πολύτιμη βοήθειά τους στο μαγείρεμα δικών τους τοπικών εδεσμάτων. Όλα αυτά τα πολυπολιτισμικά τοπικά εδέσματα απολαμβάνουν τόσο οι μαθητές/μαθήτριες όσο και οι εκπαιδευτικοί του σχολείου μας.

Απώτερος στόχος αυτής της δράσης είναι η προώθηση της ισότητας και του σεβασμού ανάμεσα στους μαθητές/μαθήτριες, καθώς και η ανάδειξη των κοινών στοιχείων, αλλά και της πολυμορφίας των διαφόρων πολιτισμών του Γυμνασίου Νεάπολης.

Γεωργία Αριστείδου, Κωνσταντίνα Ιωάννου, Ειρήνη Παναγιώτου
Φιλολόγοι, Γυμνάσιο Νεάπολης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ ΜΕ ΖΑΡΙΑ

«ΑΝΘΡΩΠΟΛΙΣ: ΟΛΟΙ ΙΣΟΙ, ΟΛΟΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΙ»

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΑΓΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Φωτιάνα Αντωνιάδη,
Φιλολόγος, Γυμνάσιο Αγίου Θεοδώρου

Στη γειτονιά σου λειτουργεί κέντρο απεξάρτησης τοξικομανών και αλκοολικών. Πώς αντιδράς;

- α) Διαφωνείς με αυτά τα κέντρα και κάνεις δημόσια διαμαρτυρία για να κλείσουν.
 β) Προτιμάς το κέντρο να βρίσκεται σε μια πιο απομονωμένη περιοχή και μακριά από τη γειτονιά σου.
 γ) Αδιαφορείς για το θέμα.
 δ) Συμφωνείς και χαίρεσαι που ο Δήμος βοηθά και στηρίζει τις ομάδες αυτές.

- Αν επέλεξες **α)**, έχεις ρατσιστική συμπεριφορά. Εσένα θα σου άρεσε αυτό; *Πήγαινε πίσω τέσσερα (4) τετράγωνα και περίμενε δύο(2) γύρους για να ξαναπαίξεις.*
- Αν επέλεξες **β)**, έχεις την τάση να αντιδράς χωρίς να σκέφτεσαι κάνοντας διακρίσεις. *Πήγαινε πίσω τρία (3) τετράγωνα.*
- Αν επέλεξες **γ)**, έχεις στάση ουδέτερη, κι αυτό «δίνει χώρο» στους ρατσιστές. *Λυπάμαι, χάνεις τη σειρά σου.*
- Αν επέλεξες **δ)**, έχεις συνειδητή αντιρατσιστική στάση. *Μπράβο σου, προχώρα πέντε (5) τετράγωνα μπροστά.*

Διαδίδεις φήμες στο σχολείο ότι συμμαθητής σου από αραβική χώρα γράφει στους τοίχους τρομοκρατικά συνθήματα. Πήγαινε πίσω τέσσερα (4) τετράγωνα. 😊

Κοροϊδεύεις συμμαθητή/τρια σου επειδή φαίνεται να έχει παραπάνω κιλά. Πήγαινε πίσω τρία (3) τετράγωνα. 😊

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΕ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

ΛΥΚΕΙΟ ΠΑΛΟΥΡΙΩΤΙΣΣΑΣ

Στο Λύκειο Παλουριώτισσας λειτουργεί πιλοτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία. Τα παιδιά αυτά είναι δεκαπέντε χρονών και άνω, δεν έχουν παρακολουθήσει μαθήματα ελληνικής γλώσσας προηγουμένως, προέρχονται από διαφορετικές χώρες και έχουν διαφορετικό επίπεδο γνώσεων, καθώς κάποια έχουν ολοκληρώσει τα μαθήματα του λυκειακού κύκλου στη χώρα τους και κάποια άλλα δεν έχουν αποφοιτήσει από το δημοτικό. Λαμβάνοντας υπόψη τα ποικίλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, με κυριότερο το πρόβλημα της ένταξής τους στο ευρύτερο σχολικό περιβάλλον, και γνωρίζοντας όσα θετικά προσφέρει η ενασχόληση με το θέατρο, αποφασίσαμε να δοκιμάσουμε να εμπλέξουμε τα παιδιά αυτά στη θεατρική παράσταση του σχολείου μας. Το έργο που επιλέγηκε να παρουσιάσει το σχολείο μας είναι οι Όρνιθες του Αριστοφάνη, το οποίο θεωρήθηκε ιδανικό γιατί παρουσιάζει δυο άντρες που, με οδηγούς δυο πουλιά, αυτοεξόριστο από την πατρίδα τους, κυνηγούν μια χίμαιρα, ψάχνουν την ιδεώδη πολιτεία. Αφορά, λοιπόν, ιδιαίτερα στα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία, αφού και αυτά έφυγαν από την πατρίδα τους, αναζητώντας καλύτερες συνθήκες ζωής, δουλειά ή ειρήνη. Το κείμενο διασκευάστηκε, ώστε να αφορά και στη σύγχρονη κυπριακή κοινωνία και αφαιρέθηκε η Α΄ Παράβαση¹ για να αντικατασταθεί από ένα κείμενο που θα προέκυπτε από τα βιώματα των παιδιών.

¹ Μέρος της αρχαίας ελληνικής κωμωδίας όπου ο χορός απεκδύεται τον ρόλο του και απευθύνεται στο κοινό για να το συμβουλεύσει ή για να εκφράσει τις απόψεις του.

Η διαδικασία της συγγραφής ξεκίνησε με μια παρουσίαση στην τάξη της ενόπτης θέατρο-κινηματογράφος. Κάποια παιδιά μίλησαν για θεατρικές παραστάσεις που είχαν δει και ενημερώθηκαν από τη διδάσκουσα για το αρχαίο θέατρο. Τα παιδιά έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, όταν ενημερώθηκαν για τη θεατρική παράσταση του σχολείου. Τους άρεσε ιδιαίτερα το γεγονός ότι το έργο είχε κωμικό περιεχόμενο. Η διδάσκουσα μίλησε στα παιδιά για την υπόθεση του έργου και πρόσθεσε ότι οι άνθρωποι μεταναστεύουν για διάφορους λόγους. Τα παιδιά ανέφεραν τον πόλεμο, την τρομοκρατία και τη φτώχεια. Η διδάσκουσα εξήγησε στα παιδιά ότι πολλοί συμμαθητές και συμμαθήτριές τους αγνοούν τους λόγους για τους οποίους μεταναστεύει κάποιος/α και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει. Ακολούθησε μια συζήτηση, κατά την οποία τα παιδιά προβληματίστηκαν κατά πόσο τα βιώματά τους θα πρέπει να γίνονται γνωστά στον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο και διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις, όπως ότι καλύτερα να μην τα συζητούν αλλά και ότι η γνωστοποίηση των τραυματικών βιωμάτων δεν γεννά τη λύπηση, αλλά τον θαυμασμό, την εκτίμηση και τον σεβασμό.

Σε επόμενο μάθημα, τα παιδιά, αφού κάθισαν με τη διδάσκουσα σε κύκλο (Winston and Tandy, 2008:19), μίλησαν για τους λόγους που τους οδήγησαν στην Κύπρο και, όσα ήθελαν, μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους. Συμπέραναν πως η διαδικασία αυτή λειτούργησε ευεργετικά, αφού εξωτερίκευσαν τα συναισθήματά τους, γεγονός που τους εκτόνωσε, και ένιωσαν σύμπνοια με τους συμμαθητές τους, που πέρασαν παρόμοιες καταστάσεις και μπορούσαν να τους καταλάβουν. Στο τέλος, κάποια παιδιά ένιωσαν έντονα την ανάγκη να παρουσιάσουν κάποια βιώματά τους στο πλαίσιο της θεατρικής παράστασης.

Στην επόμενη συνάντηση, που έγινε στο πλαίσιο των ομιλών, συμμετείχαν όσα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία εκδήλωσαν ενδιαφέρον να λάβουν μέρος στη θεατρική παράσταση, παιδιά από τη θεατρική ομάδα, τα οποία είχαν επιλεγεί με ακροάσεις από τον Σεπτέμβριο και είχαν συγγενείς πρόσφυγες από την κατεχόμενη Κύπρο και δύο παιδιά που είχαν παρακολουθήσει το πιλοτικό πρόγραμμα της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία την προηγούμενη χρονιά και είχαν ενταχθεί στη Β΄ Λυκείου. Συζητήθηκαν οι έννοιες «πρόσφυγας» και «μετανάστης». Κατόπιν, τους δόθηκαν οι ορισμοί των εννοιών αυτών και κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι όλοι/ες στην τάξη ήταν πρόσφυγες,

εφόσον αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους, είτε λόγω πολέμου, είτε λόγω των κοινωνικών συνθηκών. Έπειτα, όλα τα παιδιά μίλησαν για τις εμπειρίες τους χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε γλώσσα επικοινωνίας ήθελαν. Ακολούθως, δόθηκαν κοινές οδηγίες σε όλα τα παιδιά που θα λάμβαναν μέρος στην Παράβαση. Θα μπορούσαν να γράψουν ό,τι ήθελαν για τη μέρα που έφυγαν από την πατρίδα τους αυτοί ή, στην περίπτωση των Ελληνοκύπριων μαθητών/μαθητριών, οι συγγενείς τους, και για τους λόγους για τους οποίους έφυγαν. Για να βοηθηθούν τους δόθηκαν ενδεικτικά οι εξής προτάσεις:

Είμαι ο/η

και είμαι πρόσφυγας από τ.....

Όταν έφυγα πήρα μαζί μου

Ένωσα

Έφυγα γιατί

Τα παιδιά έγραψαν τα κείμενά τους και στα ελληνικά και στα αραβικά. Κάθε παιδί συζητούσε το κείμενό του με τη διδάσκουσα, κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων και με τη βοήθειά της του έδωσαν την τελική του μορφή. Βέβαια, δεν ήταν υποχρεωμένα να ακολουθήσουν τις προτάσεις που τους δόθηκαν. Η Ραντ, για παράδειγμα, αισθάνθηκε έντονα την ανάγκη να μιλήσει για το γεγονός ότι ένωθε πως έχανε την υπόστασή της, ότι κάποιοι την έβλεπαν σαν έναν αριθμό. Επιπλέον, την ενοχλούσε το γεγονός ότι, επειδή έμενε στη Συρία, όποιος τη γνώριζε θεωρούσε ότι ήταν Σύρια. Ένωθε ότι, ως Παλαιστίνια πρόσφυγας, έχανε την ταυτότητά της. Η Ραντ βρισκόταν στην Κύπρο για ενάμιση χρόνο, όταν κατάφερε να περάσει τις εξετάσεις και να ενταχθεί στη Β΄ Λυκείου. Το κείμενο το έγραψε μόνη της στα ελληνικά και χρειάστηκε μόνο δύο εκφραστικές διορθώσεις.

“Είμαι η Ραντ αλλά το όνομά μου δε μετράει. Είμαι ένας αριθμός και μια λέξη: πρόσφυγας. Ήμουν πρόσφυγας πριν γεννηθώ. Ο παππούς μου διώχτηκε από την Παλαιστίνη και πήγε στη Συρία και τώρα εγώ από τη Συρία στην Κύπρο. Δυο φορές πρόσφυγας λοιπόν. Τη μια έχασα την ταυτότητά μου και την άλλη τη ζωή μου!”

Στο επόμενο στάδιο ξεκίνησαν οι πρόβες που γίνονταν και αυτές κατά τη διάρκεια των διλειμμάτων. Τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία τείνουν να ντρέπονται να μιλήσουν, όταν απευθύνονται σε ομιλητές/ομιλήτριες που χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα, γιατί φοβούνται ότι θα κάνουν λάθος. Έτσι, συνήθως μιλούν χαμηλόφωνα. Γι' αυτό τον λόγο αποφασίστηκε οι πρόβες να γίνουν αρχικά κατ' ιδίαν. Τα παιδιά ασκήθηκαν στην ορθοφωνία και στην ορθή εκφορά του λόγου με την καθηγήριά τους. Χρειάστηκαν πολλές πρόβες για να εκφέρουν ορθά το κείμενό τους, λόγω του ότι τα ίδια τα παιδιά ήθελαν να βελτιώσουν όσο το δυνατόν περισσότερο την προφορά τους. Όταν ένιωσαν ικανοποιημένα με τον εαυτό τους, κατάφεραν να αυξήσουν και την ένταση της φωνής τους. Μετά δούλεψαν σε дуάδες και κατόπιν συναντήθηκαν για πρόβα όλα τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία. Όταν άκουσαν για πρώτη φορά τα κείμενα των άλλων παιδιών, συγκινήθηκαν και αυθόρμητα φώναζαν επιδοκιμαστικά ή αγκαλιάζονταν.

Στην επόμενη φάση, οι πρόβες συμπεριέλαβαν και τα υπόλοιπα παιδιά που λάμβαναν μέρος στην Παράβαση. Οι πρώτες δύο συναντήσεις αφιερώθηκαν σε θεατρικά παιχνίδια, με στόχο να γνωριστούν τα παιδιά μεταξύ τους και να καλλιεργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης και αποδοχής. Στην τρίτη συνάντηση πραγματοποιήθηκε η πρώτη πρόβα της Παράβασης. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία δεν είχαν ακούσει κανένα από τα κείμενα των γηγενών παιδιών και το αντίθετο. Σε κάθε κείμενο που διαβαζόταν, λοιπόν, η συγκίνηση όλων ήταν εμφανής. Εκείνη την πρώτη μέρα της ομαδικής πρόβας που ακούστηκαν για πρώτη φορά όλα τα κείμενα, όλα τα παιδιά ένιωσαν πραγματικά συνδεδεμένα και κατάλαβαν πως μοιράζονταν κοινές εμπειρίες.

Οι συναντήσεις και οι πρόβες ανακοινώνονταν με μηνύματα σε μια ομάδα ενός μέσου κοινωνικής δικτύωσης που συμπεριλάμβανε όλα τα παιδιά που λάμβαναν μέρος στην

Παράβαση. Από την αρχή συμφωνήθηκε ότι τα μηνύματα θα γράφονταν στα ελληνικά. Ενώ αρχικά τα μηνύματα αφορούσαν μόνο στις πρόβες, στην πορεία τα παιδιά εκδήλωναν τα συναισθήματά τους ή έκαναν κοινωνικά σχόλια. Στην αρχή, τα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία δεν συμμετείχαν, αλλά, σιγά σιγά, δειλά στην αρχή και με περισσότερη αυτοπεποίθηση αργότερα, έκαναν αισθητή την παρουσία τους και στη διαδικτυακή ομάδα.

Εν τω μεταξύ, οι πρόβες συνεχίζονταν και προστέθηκαν ατάκες σε όσα παιδιά με μεταναστευτική βιογραφία ήθελαν. Επιπρόσθετα, η διδάσκουσα ζήτησε από τα παιδιά να προσθέσουν αυθόρμητα μια φράση στο ρήμα «φοβάμαι» και μια στο ρήμα «ονειρεύομαι». Όσα είπαν, καταγράφηκαν και προστέθηκαν στην Παράβαση. Τέλος, την ομάδα συμπλήρωσε η μαθήτρια που ανέλαβε να παίζει στο πιάνο τη μουσική υπόκρουση. Όταν η Παράβαση ετοιμάστηκε, όλα τα παιδιά που λάμβαναν μέρος ήρθαν το σαββατοκύριακο στην πρόβα ολόκληρης της θεατρικής ομάδας. Τώρα τα παιδιά της μεταναστευτικής βιογραφίας θα έπρεπε να παρουσιάσουν το δρώμενο σε κοινό, αφού τα παιδιά που δεν λάμβαναν μέρος κάθισαν να τους παρακολουθήσουν. Η αυθόρμητη αντίδρασή τους, παρόλο που ήταν ως έναν βαθμό αναμενόμενη, αφού η αντικατάσταση της Παράβασης και η αναφορά στο προσφυγικό πρόβλημα ήταν μια κοινή απόφαση που προέκυψε μετά από συζήτηση, ήταν πολύ συγκινητική. Παρατεταμένα χειροκροτήματα, πανηγυρισμοί και δάκρυα χαράς των παιδιών επί σκηνής. Ακολούθησαν κι άλλες πρόβες τα σαββατοκύριακα με αποτέλεσμα τα παιδιά με και χωρίς μεταναστευτική βιογραφία να συνομιλούν και κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων, που δεν είχαν πρόβες.

Τον τελευταίο μήνα εκδήλωσε την πρόθεσή του να συμμετάσχει στο θέατρο και ο Ντουράν, ένα παιδί από τη Σομαλία, που είχε βιώσει μια τραυματική εμπειρία. Το παιδί αυτό ήθελε δικαίως να αναφέρει ότι, ενώ στη χώρα του οι ομοεθνείς του τον κατέτρεξαν, από τους Κυπρίους εισέπραξε συμπάραση και αγάπη. Το κείμενο που έγραψε το παιδί αυτό δεν ταίριαζε με το ύφος της Παράβασης, καθώς ο στόχος της ήταν να ασκηθεί ένα δριμύ κατηγορώ κατά της κοινωνίας που απορρίπτει τους πρόσφυγες. Επειδή, όμως, είναι απαραίτητο σε μια σχολική παράσταση να λαμβάνεται υπόψη ο ψυχισμός και οι ιδιαιτερότητες των μαθητών (Γραμματάς, 2014:86), κρίθηκε απαραίτητο να συμπεριληφθεί το κείμενο του Ντουράν, το οποίο εκφωνήθηκε τελευταίο και με το αισιόδοξο μήνυμά του, εν τέλει, βελτίωσε τον λόγο που άρθρωσαν και τα υπόλοιπα παιδιά.

“ Είμαι ο Ντουράν και είμαι από τη Σομαλία. Ο πατέρας μου ήταν ιερέας και η μητέρα μου νοσοκόμα. Μου άλλαξε τη ζωή ένα παιδί της ηλικίας μου, που μιλούσε την ίδια γλώσσα με μένα και είχε το ίδιο χρώμα με μένα. Ήρθε στο σπίτι μου και σκότωσε τους γονείς μου, αλλά εγώ ξέφυγα. Ήμουν τυχερός που έζησα. Ήρθα στην Κύπρο μόνος και γύρω μου έχω παιδιά της ηλικίας μου, που μιλάνε άλλη γλώσσα κι έχουν άλλο χρώμα. Αυτά τα παιδιά μου κράτησαν το χέρι”.

Το εγχείρημα αυτό ήταν μια πρόκληση η οποία στέφθηκε με επιτυχία. Τα παιδιά δούλεψαν με μεράκι, γιατί ήθελαν να επικοινωνήσουν και όχι επειδή τους το ζητούσε ένα σχολικό εγχειρίδιο ή ένας καθηγητής/μία καθηγήτρια στο πλαίσιο ενός μαθήματος μέσα στην τάξη. Η προσπάθειά τους για παραγωγή κειμένων έγινε σε πραγματικές συνθήκες, με αποτέλεσμα να παραγάγουν λόγο, γραπτό και προφορικό, να βελτιώσουν την προφορά τους και να κοινωνικοποιηθούν. Το μεράκι, με το οποίο δούλεψαν, ξεπέρασε κάθε προσδοκία και η ένταξη των παιδιών με μεταναστευτική βιογραφία στην θεατρική ομάδα, σε μεγάλο βαθμό, επιτεύχθηκε.

Πάολα Σταυρίδη-Κωνσταντίνου

Φιλολόγος, Λύκειο Παλουριώτισσας

